

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

JITKA NAVRÁTILOVÁ

3. ročník – prezenční studium

Obor: Speciálně pedagogická andragogika

**Poslání organizace Teen Challenge v systému péče
o drogově závislé**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Poslání organizace Teen Challenge v systému péče o drogově závislé vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D., za užití uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30. 3. 2010

.....

Podpis

Děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, poskytování rad a materiálních podkladů k práci, ale i organizaci Teen Challenge za poskytování informací o organizaci. Poděkování patří i těm, kteří byli ochotni podělit se o svůj životní příběh.

V Olomouci, dne 30. 3. 2010

OBSAH

ÚVOD	6
1 ORGANIZACE TEEN CHALLENGE	7
1.1 Historie organizace Teen Challenge.....	7
1.2 Historie a organizační struktura Teen Challenge v ČR.....	12
1.3 Cílová skupina Teen Challenge.....	13
2 OBLASTI VÝVOJE CÍLOVÉ SKUPINY	15
2.1 Psychický vývoj.....	16
2.2 Fyzický vývoj.....	19
2.3 Sociokulturní vývoj.....	20
3 SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÉ PROJEVY CHOVÁNÍ	24
3.1 Syndrom CAN.....	25
3.2 Poruchy chování, šikana a delikvence.....	26
3.3 Sociokulturní handicap, pracovní a ekonomické problémy.....	28
3.4 Poruchy příjmu potravy a závislost na návykových látkách.....	29
4 SYSTÉM PÉČE O OSOBY SE ZÁVISLOSTÍ	31
4.1 Primární prevence v systému péče o osoby se závislostí v Teen Challenge.....	32
4.2 Sekundární prevence v systému péče o osoby se závislostí v Teen Challenge.....	37
5 REHABILITAČNÍ A RESOCIALIZAČNÍ PROGRAM TEEN CHALLENGE V ČR	41
5.1 Tým pracovníků v resocializačních a rehabilitačních střediscích.....	44
5.2 Metody práce v rehabilitačních a resocializačních střediscích.....	45
5.3 Pobyt studentů v resocializačních a rehabilitačních střediscích.....	48
5.4 Pravidla ve středisku a kázeňský řád.....	51
6 KAZUISTIKY	53
ZÁVĚR	57
SEZNAM ODBORNÉ A POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM PŘÍLOH A PŘÍLOHY	

MOTTO ORGANIZACE TEEN CHALLENGE

„Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové.“

Bible, 2. list Korintským 5,17

ÚVOD

Problematika závislosti provázela lidstvo během celého jeho vývoje až do současnosti. V historii můžeme vidět snahu různých lidí nebo i sdružení, kteří se snažili jedincům se závislostí pomáhat. I v dnešní době jich existuje nepřeborné množství. Během svého života jsem měla možnost seznámit se s více lidmi, kterým práce jedné z těchto organizací změnila život. Mohu být svědkem jejich neustálého osobního růstu. Byli na samém dně a nyní jsou to otcové a matky krásných a funkčních rodin. Za mnohé vděčí Teen Challenge, organizaci, která svůj program založila na úplně jiných základech než je zvykem. Její jinakost je v tom, že se nesnaží čelit problému vlastními silami, ale skrze pevnou víru v Boha. Je to způsob, který se během celé její existence hluboce vyplácí.

Cílem bakalářské práce je přiblížit poslání organizace Teen Challenge, seznámit s metodami práce a poukázat na komplexní přístup k uživatelům služby.

Práce je členěna do šesti základních kapitol. První kapitola se věnuje vzniku organizace Teen Challenge v USA a jejímu zakladateli, Davidu Wilkersonovi, a začátkům jejího působení v ČR. Dále je zde blíže specifikovaná cílová skupina organizace. Ve druhé kapitole je popsán psychický, fyzický a sociokulturní vývoj lidského jedince. Třetí kapitola je zaměřena na sociálně patologické projevy chování, které jsou nejčastěji pozorovatelné u cílové skupiny Teen Challenge. Čtvrtá kapitola se věnuje systému péče o osoby se závislostí v oblastech primární a sekundární prevence v ČR a v organizaci Teen Challenge. Jsou zde blíže popsány služby, které Teen Challenge v rámci oblastí prevence nabízí. Na primární prevenci jsou zaměřeny přednášky na školách, přednášky pro učitele, vychovatele a rodiče a práce v centrech pro děti a mládež. Na sekundární prevenci se organizace zaměřuje skrze streetwork, kontaktní centra, práci v psychiatrických léčebnách a ve věznicích a skrze rehabilitační a resocializační centra. Rehabilitační a resocializační centra jsou blíže popsány v páté kapitole. Šestá kapitola je věnována bývalým uživatelům služby Teen Challenge, kteří mohli ve svých životech zažít osvobození od závislosti, a kteří byli ochotni se o svůj životní příběh podělit. Ke zpracování šesté kapitoly byla použita metoda strukturovaného rozhovoru.

1 ORGANIZACE TEEN CHALLENGE

Teen Challenge je právnickou osobou zřízenou jako účelové zařízení Apoštolské církve. Samotný název organizace se překládá jako „výzva mladým“. Je to výzva změnit svůj život a tím změnit i životy lidí, kteří jsou okolo nás. Organizace je založená na křesťanských principech, které se odráží ve veškeré práci. Cílovou skupinou jsou lidé, kteří mají problém, který ovládá jejich život. Není podmínkou, aby tito lidé byli věřící, ale musí akceptovat základní principy a pravidla programu.

Základní filosofie je nejlépe shrnuta v následujícím textu: *“Základní filosofie Teen Challenge je přinášet evangelium závislým lidem a na základě biblických principů a víry v Boha jim pomoci naučit se řešit jejich problémy a žít plnohodnotný a zodpovědný život. TC usiluje pomoci lidem stát se psychicky, fyzicky a duchovně zdravými, svobodnými od závislostí, citově vyváženými a sociálně zabezpečenými, aby mohli fungovat v osobním životě, ve společnosti, rodině i zaměstnání jako zralé osobnosti.”*¹

1.1 Historie organizace Teen Challenge

O vzniku organizace Teen Challenge podává nejuvěrnější informace kniha Dýka a kříž od jejího zakladatele Davida Wilkersona, podle které je napsán následující text.

David Wilkerson, mladý kazatel z Philipsburgu v Pennsylvánii se jednoho dne roku 1958 zadíval do časopisu Life, ve kterém byl článek o soudním přelíčení sedmi newyorských mladých hochů, kteří byli souzeni pro vraždu jiného hochu. Přesto, že většina čtenářů si nejspíš pomyslela, že jim patří ten nejhorší trest, Wilkerson byl jiný. Když se zadíval do očí jednoho z mladíků na obrázku, uviděl v nich zmatek, nenávist a zoufalství. Na modlitbách pochopil, že se má pokusit těmto mladým lidem pomoci. Tak se dostal do prostředí, které mu bylo velmi cizí – do newyorského ghetta. Jeho služba mladým mohla začít.

---

¹ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/aktivity/vyjezdy-do-cirkvi>> [cit. 12.2. 2010]

Wilkerson se pokusil dostat k soudci obžalovaných mladíků, ale pro podezření ze spolčení s gangy byl policií vyveden ze soudní síně. Díky novinářům se jeho fotka brzy objevila v tisku po celé zemi. Wilkerson myslel, že prohrál a jen se zesměšnil, ale tato fotka měla hrát velkou úlohu v jeho dalším životě.

Členové gangu ho začali na ulici poznávat, a protože měl, alespoň podle fotografie, stejného nepřítel jako oni – policii, získal jejich pozornost. Vypadalo to, že se mu sice nepodaří pomoci sedmi odsouzeným, ale že se před ním otevírá možnost zasáhnout životy mnoha jiných, kteří, stejně jako těch sedm, pocházeli z otřesného prostředí.

Wilkerson začal jezdit pravidelně každý týden do newyorských ghatt a postupně se seznamoval s životem místní mládeže. Brzy zjistil, že veškeré negativní chování pochází z hluboké vnitřní osamělosti. Mladí lidé žili v neustálém pocitu ohrožení. Společným jmenovatelem všech gangů byl neustálý boj. Gangy bojovaly mezi sebou, bojovaly s policií i s učiteli ve školách. Volný čas vyplňovaly narkotiky, alkoholem a sexem.

Wilkerson toužil zasáhnout evangeliem ty nejdivočejší gangy, které na území brooklynského ghetta působily, Kaplany a Mau-Mau. Chtěl jim ukázat cestu, která nevede skrze zoufalství a nenávist. Měla to být cesta skrze evangelium. To se mu později také podařilo. Mladí lidé začali vydávat své životy Bohu a začali se měnit.

Postupem času bylo stále více evidentní, že je nutné vytvořit následnou službu. Většina z mladých našla útočiště v místních křesťanských sborech, ale přesto zde byli někteří, kteří potřebovali hlubší péči. Tak vznikla organizace Teen-Age Evangelism (=evangelizace mladým), ze které se později vyvinulo Teen Challenge. Cílem bylo vybudovat potřebným domov, ve kterém mladí lidé poznají, co je to láska a přijetí, a kde budou moci najít zázemí, na kterém budou budovat svůj další, už samostatný život. Dům byl postaven v nejhorší čtvrti Brooklynu. Práce spočívala v denních společných modlitbách pracovníků a ve vycházkách do ulic, kde se navazoval kontakt s mladými lidmi. Strukturovala se do tří základních forem podle cílových skupin:

- a) práce zaměřená na mladé dívky a chlapce z řad gangů,
- b) na jejich rodiče
- c) a na děti.

Mezi prvními pracovníky byl i Nicky Cruz, bývalý prezident gangu Mau-Mau. Jeho odvrácení od bývalého života bylo pro Wilkersona velkým důvodem k radosti a brzy se stali dobrými spolupracovníky.

Tato filozofie v Teen Challenge přetrvává dodnes – lidé, kteří změni svůj život skrze tuto organizaci, se často stávají jejími pracovníky. Mají cenné zkušenosti ze života na ulici a mohou je využít v práci s lidmi, jakými dřív byli i oni.

Během práce si Wilkerson všiml, že mezi mladými přibývá narkomanů. Příčina byla jednoduchá. Sehnat drogy v místní komunitě bylo velmi snadné. Dealeři postávali přímo u školních vrat a nabízeli své zboží dětem a mládeži jakéhokoliv věku. První dávky byly samozřejmě reklamní a zcela zdarma. To je nejlepší způsob, jak získat co nejvíce odběratelů. Kdo drogy jednou vyzkouší, těžko se jich později vzdá. Pravidlo platí o to více, když vezmeme v úvahu, že v té době byl velice „módní“ heroin.

Na základě vznikající potřeby se organizace začala zaměřovat na narkomany a na ohrožené skupiny mládeže. Ve středisku byla zavedena možnost prodělat detoxikaci pod vedením zdravotní sestry. Nabídky využilo množství mladých lidí. To, co ale závislost „lécilo“, bylo především působení evangelia, na kterém dodnes stojí celá práce organizace a bez něhož by nebyla ničím. Mladí lidé mají možnost vydat svůj život Bohu a pevně se o něj opřít. To je víc, než může dát jakýkoliv člověk.²

Wilkerson léčbu shrnuje následovně: *„Samozřejmě, že si nemůžeme dělat nárok na kouzelnou léčbu narkomanie. Ďábel, který se ve stříkačce skrývá, je tak smrtelně silný, že podobné tvrzení by bylo pošetilostí. Můžeme snad jen říci, že jsme našli moc, která uchvátí hochy daleko silněji než narkotika. Tou silou je Duch Svatý, který – na rozdíl od narkotik – uchvacuje hochy ke svobodě. Jsme stále jen u kolébky toho, co považujeme za odvážný pokus. Musíme se mnoho učit o tom, co tyto duchovní zkušenosti mohou nebo nemohou v nešťastných životech udělat. Každý den děláme nové objevy. Každý den poznáváme účinnější metody, jak zvětšovat procento trvale vyléčených.“³*

Od svého vzniku se práce Teen Challenge velmi rozrostla. Programem prošly tisíce mladých lidí, kteří jej dokončili a skončili se svou závislostí. V současnosti má organizace více než 250 středisek v 75 zemích světa a její program pro drogově závislé patří mezi nejúspěšnější.⁴

Do Evropy se vize práce dostala skrze Holandsko, kde vzniklo první středisko. Postupně se odtud práce rozšířila i do ostatních zemí a dokonce i na další kontinenty.

---

² Wilkerson, D. *Dýka a kříž*. Praha : Křesťanský život, 2003, str. 5-198.

³ Tamtéž, str. 190.

⁴ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/aktivity/rady-rodicum>> [cit. 12. 2. 2010]

Mapka č. 1 Státy USA, ve kterých působí Teen Challenge

Následující mapka znázorňuje šedými kolečky jednotlivé státy USA, ve kterých organizace Teen Challenge v současné době působí.

Mapka č. 2 Státy Evropy, ve kterých působí Teen Challenge

Mapka znázorňuje růžovými kolečky státy Evropy, ve kterých organizace Teen Challenge v současné době působí.

1.2 Historie a organizační struktura Teen Challenge v ČR

V Česku vznikly první kontakty s Teen Challenge EurAsia v roce 1987. Nejdříve se uskutečnilo školení pracovníků a bylo otevřeno první středisko Teen Challenge v Beskydech v Tyři. Registrace v ČR proběhla skrze Ministerstvo kultury dne 3. 9. 1998. Teen Challenge v ČR je sesterskou organizací celosvětového Teen Challenge a je členem jeho orgánů TCIF a EurAsia TCH.⁵

Práce Teen Challenge v ČR je postavena na stejné filozofii jako práce Teen Challenge ve světě. Jejím základem je evangelium a je službou církve společnosti. Výhodná je vzájemná spolupráce mezi jednotlivými středisky i mezi zeměmi. Organizace je schopná poskytnout pomoc mladým lidem, jejichž životy jsou ovládnuty závislostí, od prvního kontaktu po návaznou péči.

Organizaci zaštiťuje Apoštolská církev. Střechu tvoří Národní kancelář Teen Challenge, která řídí vznik a chod jednotlivých středisek. Kromě toho má na starosti získávání finančních prostředků a vydávání studijní literatury.

Ředitelem a současně zakladatelem Teen Challenge v ČR je Petr Ministr. Jeho zástupci jsou Bc. Petr Král, Ivan Vlachynský a Petr Csütörtöky.

Správní radu tvoří Roman Tomsa a Petr Bartoš, kteří jsou zároveň členy úzké rady Apoštolské církve v ČR, a Bohuslav Wojnar a Stanislav Cichý, kteří jsou zároveň členy Rady Apoštolské církve v ČR.⁶

Pracovníci organizace jsou především členi církve, kteří se rozhodli pomáhat mladým lidem, a z velké části také bývalí studenti programu (bývalí uživatelé služby resocializačních středisek), kteří prošli výcvikovým programem Teen Challenge pro pracovníky. Bývalí studenti jsou lidé, kteří vědí, jaké je to na dně a stejně tak ví, jaké je to dostat novou šanci. Nyní se snaží pomáhat lidem se stejnými nebo velmi podobnými problémy, jakým čelili oni sami.

O naději na nový život mluví i ústřední motto práce, které je shrnuto v biblickém verši z 2. listu Korintským 5,17: „*Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové.*“⁷

---

⁵ <http://www.teenchallenge.cz/images/stories/vyrocnizprava_2008.pdf> [cit. 12. 2. 2010]

⁶ <<http://www.apostolskacirkev.cz/view2.php?rstema=59&stromhlmenu=6:23:59>> [cit. 12. 2. 2010]

⁷ Stamps, D.(ed) *Studijní Bible s výkladovými poznámkami*. Springfield : Life Publishing International, 2009, str. 1893.

Organizace vytváří síť služeb, mezi které patří primární prevence na školách, vzdělávání učitelů, pedagogů a rodičů, streetwork, práce v psychiatrických léčebnách a ve věznicích, kontaktní centra, resocializační centra a následná péče realizovaná v re-entrech.

1.3 Cílová skupina Teen Challenge

Cílovou skupinou organizace Teen Challenge jsou děti, mládež a dospělí lidé ohrožení sociálně patologickými jevy, především závislostí. Je to velmi široký pojem a lze si pod ním představit prakticky cokoliv. Pro bližší přiblížení světa těchto dětí a mladých lidí je níže popsán život Nickyho Cruze, jednoho z prvních členů gangu, kterému práce Wilkersona změnila život, podle jeho knihy *Utíkej, malý, utíkej*.

Přestože životní osudy dětí a lidí využívajících služeb Teen Challenge se v mnohém liší, jedno je pro většinu z nich stejné – prostředí, ze kterého pochází a s ním spojené problémy, které denně zažívají a které utváří nezdravý žebříček hodnot.

Nicky se narodil v Portoriku. Jeho rodiče byli zařikávači duchů - jejich živnost byla postavena na zprostředkovávání spojení s mrtvými a na vyhánění démonů. Otec Nickyho byl na této scéně dominantní a velmi obávanou postavou. Nickyho matka mu sloužila jako médium. Veškeré ceremonie se odehrávaly přímo v jejich domě před očima jejich dětí – sedmnácti chlapců a jedné dívky. Protože uživit tolik dětí bylo velmi náročné, byly ty samostatnější nuceny postavit se na vlastní nohy. Tak se i Nicky ocitl v New Yorku u svého bratra, kde ale dlouho nevydržel a velmi brzy utekl a stal se členem jednoho z nejdivočejších gangů Brooklynu – gangu MauMau. Z dítěte, které nikdy nikdo neměl rád, vyrostl mladý člověk bez svědomí, morálky a rozumu, který nedokázal cítit jakoukoliv zodpovědnost a neměl cit pro spravedlnost a zlo. Protože ho neustále dopředu poháněla nenávist vůči všemu a všem, stal se brzy prezidentem Mau-Mau. Prezidentování mu ale nevyhovovalo. Tato funkce vyžadovala spíše plánování akcí zpovzdálí, zatímco Nicky chtěl bojovat. Místní gangy jej považovaly za nejnebezpečnějšího vůdce v Brooklynu.

Byl téměř dvacetkrát zatčen, ale materiál, který proti němu svědčil, nestačil k obžalobě. Během doby Nickyho prezidentování bylo zabito sedmáct lidí. Pro gangy neexistovaly zákony, nic jim nebylo svaté, kromě vlastního gangu. Přesto mladí lidé žili ve strachu.

Strach ale museli skrývat, nikdo o něm nesměl vědět. Slzy byly nejvyšším projevem slabosti. Problém byl, že strach se nejlépe skryje za agresi a ta vždy vyprovokuje reakci. V této napohled zoufalé situaci se objevil David Wilkerson se svým jednoduchým poselstvím, které v místním společenství znělo až absurdně: „Ježíš Tě miluje.“ To byla věta, která lámala ledy, ničila strach a uvolňovala místo novým, dosud nepoznaným citům. Po té, co se rozhodl postavit svůj život na Bohu, hodnotil jej Nicky úplně jinak. Z venku sice byl tím samým chlapcem, ale uvnitř byl někým úplně jiným. Cítil štěstí, radost, úlevu a svobodu. Jeho strach konečně zmizel. Už nemusel nenávidět. Učil se milovat své bližní, milovat Boha a milovat sám sebe. Krátce po svém znovuzrození nastoupil Nicky do biblické školy a po jejím zakončení začal pracovat společně s Wilkersonem. Jeho práce se soustřeďovala především na narkomany v Brooklynu a ve španělské části Harlemu. Později po boku své ženy založil na Broadwayi ve Fresnu domov pro mládež „Stráž mládeže“. Stal se tak velmi dobrým pracovníkem v místech, která znal do té doby jen z temnější strany.⁸

---

⁸ Cruz, N. *Utíkej, malý, utíkej*. Praha : Křesťanský život, 1992, str. 7-204.

2 OBLASTI VÝVOJE CÍLOVÉ SKUPINY

Za cílovou skupinu pracovišť Teen Challenge z hlediska věku můžeme považovat osoby ve věkovém rozmezí 3 až 55 let. Následující text kapitoly se bude věnovat třem oblastem vývoje osob (psychickému, fyzickému a sociokulturnímu) náležejících do této skupiny.

Vývoj můžeme rozdělit do několika základních kategorií, přičemž dělení, uváděné v literatuře, není jednotné. Z mnoha možností je níže uvedena klasifikace vývojových etap podle Petřkové:

1. Období předškolního věku: 3-6 let
2. Období mladšího školního věku: 6-11 let
3. Období dospívání:
  - Prepuberta: 10-12,5 let dívky, 12-14 let chlapci
  - Puberta: 12,5-15 let dívky, 14-16 let chlapci
  - Adolescence: 15/16-20 let
4. Dospělost:
  - Mladá dospělost: 20-30 let
  - Střední dospělost: 30-45 let
  - Pozdní dospělost: 45-65 let⁹

Vývoj ovlivňují vnitřní (vycházející z organismu) a vnější (jsou mimo organismus) činitelé. Podle Klindové a Rybárové se tyto činitelé navzájem prolínají. Dítě tedy zdědí vlohy a určité dispozice na získání vlastností. Je jen otázkou dalšího vývoje, zda se tyto vlastnosti plně rozvinou.¹⁰

---

⁹ Petřková, A. *Nástin ontogeneze dětství a dospívání*. Olomouc : UP, 1991, str. 9.

¹⁰ Klindová, L., Rybárová, E. *Vývinová psychológia*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972, str. 9.

Organizace Teen Challenge se na věkovou skupinu dětí předškolního věku zaměřuje prací v dětských centrech. Centra jsou určena dětem od 3 do 15 let.

Pro děti v období mladšího školního věku jsou určeny služby poskytované výše uvedenými dětskými centry a v rámci primární prevence jsou pro ně pořádány přednášky na školách. Teen Challenge mimo to působí i v oblasti vzdělávání pedagogů a vychovatelů, čímž sekundárně působí opět na tuto cílovou skupinu.

Pro skupinu dospívajících a dospělých je určena práce v psychiatrických léčebnách a věznicích, streetwork, služby poskytované kontaktními a indukčními centry a programy následné péče.

2.1 Psychický vývoj

Psychickým vývojem lidského jedince od jeho početí po smrt se zabývá vývojová psychologie. „*Vývojová psychologie studuje sled a povahu vývojových změn, snaží se zachytit určité stavy na daném stupni vývoje, zaměřuje se na podstatné a všem zdravým jedincům společné změny.*“¹¹

Předškolní věk

V období předškolního věku se kladou základy dětské osobnosti, kam řadíme temperament, charakter a některé specifické schopnosti. Hlavní náplní dne dítěte je společná hra. Další významnou aktivitou je kresba, která je důležitou diagnostickou metodou. Významnou změnou ve vývoji je i rozvoj vnímání, změny v kvalitě pozornosti a paměti a postupná proměna myšlení ze symbolického a pojmového v názorné. Předškolní věk se zároveň považuje za nejperspektivnější v oblastech tvořivosti a inteligence. Období je charakteristické i přípravou dítěte na školu, která je završena tzv. školní zralostí. Školní zralost se skládá ze somatické, intelektuální a sociální části.¹²

---

¹¹ Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : UP, 1991, str. 9.

¹² Petřková, A. *Nástin ontogeneze dětství a dospívání*. Olomouc : UP, 1991, str. 20, 25.

Období mladšího školního věku

Období mladšího školního věku je charakteristické adaptací na školu. Většina dětí na změnu reaguje krátkodobou psychickou labilitou a dočasným zhoršením v oblasti jednotlivých psychických funkcí. Každé dítě je jedinečné, proto pozorujeme rozdíly v době, kterou na přivyknutí školnímu režimu potřebují.¹³

Dominantní osobou se pro děti stává učitel, kterého mohou uznávat více než své rodiče. Vekou roli ve výchově dětí hraje pozitivní přístup učitele a osvědčuje se metoda odměn, kdy je dobré chování odměněno, zatímco špatnému se nevěnuje pozornost. Děti brzy samy zatouží po ocenění a po odměně a jejich chování se změní k lepšímu.

Charakteristický je vývoj poznávacích procesů a vytváření nových myšlenkových operací a postupů. Psychika dětí se ustaluje a vystupování ztrácí svůj afektivní charakter. Objevují se i rozdíly mezi dívkami a chlapci a to především na konci období. Dívky jsou klidnější, svědomitější a více tíhnou k rodinnému prostředí.¹⁴

Období dospívání

Dospívání je přechodem mezi dětstvím a dospělostí, je doprovázeno množstvím změn (mění se celá osobnost) a je charakteristické celkovou přípravou na plnohodnotný život. Můžeme pozorovat typické střídání nálad. Během dospívání si děti vytváří pohled na sebe samého jako na jedinečnou bytost. Potřebují najít své místo v kolektivu vrstevníků a plánovat svou budoucnost podle svých představ.

Během období dospívání se utváří základní osobnostní vlastnosti. S tím souvisí i rozvoj motivační sféry osobnosti, vůle a volných vlastností. Dochází k postupnému osamostatňování a k proměně zájmů. Zdokonalení se dotýká i smyslového vnímání, paměti, pozornosti a myšlení, se kterým souvisí i řečový projev.¹⁵

Vágnerová poukazuje na fakt, že období dospívání je obdobím rozvoje vlastní identity. „*Vytváření nového pojetí vlastní identity je proces, v němž se dospívající aktivně snaží uskutečnit svou představu, jakým by chtěl být.*“ Zároveň se objevuje nový způsob sebepoznání v podobě introspekce.¹⁶

---

¹³ Petřková, A. *Nástin ontogeneze dětství a dospívání*. Olomouc : UP, 1991, str. 26.

¹⁴ Tamtéž, str. 26-30.

¹⁵ Tamtéž, str. 30-35.

¹⁶ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000, str. 222, 224.

Období dospělosti

Podle Vágnerové charakterizuje dosažení dospělosti schopnost zvládnout určité vývojové úkoly, mezi které patří profesní role, stabilní partnerství a rodičovství.¹⁷

V dospělosti je možné dosáhnout nejvyšší sociální pozice. Dělíme ji do tří etap.

Prvním obdobím je **mladší dospělost**. Období se vyznačuje přechodem ze školního prostředí do práce. Mladí lidé se osamostatňují, zakládají vlastní rodiny a postupně přebírají plnou odpovědnost za svůj život a později i za životy svých dětí.

Následuje etapa **střední dospělosti**, která je vrcholným obdobím lidského života především v pozornosti a v rozumové oblasti. Jedinec se celkově stabilizuje a dorůstá do emoční zralosti.¹⁸

Během období střední dospělosti je možné dosáhnout nejvyšších pracovních pozic. Mladí lidé jsou stále plní elánu a nadšení do práce, ale oproti etapě mladší dospělosti mají navíc mnoho cenných zkušeností.

Posledním obdobím je **pozdní dospělost**, kdy se postupně mění vnímání a to především v oblasti zrakové a sluchové. Involuce postihuje i paměť a pozornost, zpomaluje se intelektuální činnost a reaktivní doba a snižuje se frustrační tolerance.¹⁹

V pracovním procesu se lidé ve věku pozdní dospělosti pomalu začínají zaměřovat na nadcházející důchod. Mají bohaté praktické zkušenosti, které mohou předávat mladším generacím. Zároveň je dobré, pokud si mimo práce vyhledávají nové zájmy a koníčky, které jim pomohou smysluplně vyplnit volný čas, který přijde s okamžikem nástupu do důchodu.

---

¹⁷ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000, str. 304.

¹⁸ Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : UP, 1991, str. 121, 122.

¹⁹ Tamtéž, str. 121, 122.

2.2 Fyzický vývoj

Lidský vývoj je charakterizovaný určitými pravidelnými stupni, které ale nenastupují pro všechny jedince ve stejném věku. Obecně platí, že dívky se vyvíjejí v průběhu dětství a především v pubescenci rychleji než chlapci.

Předškolní věk

V tomto období se mění tělesná konstituce dítěte, mluvíme o období vytáhlosti. Z hlediska rozvoje jemné motoriky je důležitá osifikace zápěstních kůstek, která vede k zlepšování manuální zručnosti. Rozvoj lze zaznamenat i u hrubé motoriky. Ke konci období jsou děti schopné zvládat složitou pohybovou koordinaci. Období předškolního věku vrcholí celkovou připraveností dítěte na nástup do školy.²⁰

Tělesnou zralost posuzuje především pediatr. Zaměřuje se přitom na následující znaky: věk, výšku a hmotnost dítěte, dokončení 1. strukturální přeměny, stupeň vývoje hrubé a jemné motoriky, míru zralosti CNS a celkové zdraví dítěte.²¹

Období mladšího školního věku

Růst těla se během období postupně zpomaluje, zároveň se zdokonaluje odolnost organismu, vegetativní regulace, činnost svalů a pohyblivost kloubů. Období mladšího školního věku je charakteristické zklidňováním motorického vývoje. Dítě má radost z pohybu, který je pro ně mimo jiné dobrým prostředkem pro uvolnění.²²

Období dospívání

Období dospívání se dělí na tři etapy. Začíná obdobím **prepuberty**, které je zakončeno 2. strukturální přeměnou. To znamená, že dochází ke změnám v proporcích těla a nastává období vytáhlosti. Také je patrná diskrepance mezi psychickým a somatickým vývojem, přičemž somatický vývoj je rychlejší. Z toho plynou určité projevy, které jsou pro pubertální věk typické, například přechodná neobratnost v jemné motorice. V dospívání jsou patrné odlišnosti ve vývoji mezi pohlavími i v rámci pohlaví.

---

²⁰ Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : UP, 1991, str. 68, 85.

²¹ Tamtéž, str. 68, 85.

²² Tamtéž, str. 94.

Dochází k rozvoji druhotných pohlavních znaků a sexuálního pudu, což vede ke změnám v chování, labilitě citů a k typickému střídání nálad.²³

Další etapou dospívání je období **puberty**, kdy dochází k vyrovnání rozdílů mezi somatickým a psychickým vývojem. V somatickém rozvoji dochází k celkovému zpomalení. Tělo se postupně tvaruje do podoby dospělého člověka, čímž dochází ke zlepšování fyzické výkonnosti.²⁴

Obecně platí, že puberta je určitým způsobem krizovým obdobím především ve vztahu k dospělým a autoritám, ale nemusí tomu tak být, pokud jsou vztahy v rodině v pořádku a pokud rodiče nereagují přehnaně na výkyvy nálad svého dítěte.

Dospívání končí obdobím **adolescence**, které je přechodovým obdobím mezi dětstvím a dospělostí. Vývojové rozdíly mezi pohlavími se postupně stírají a dochází k dotváření konečné fyzické podoby, společně se schopností sexuální reprodukce.²⁵

Adolescence je charakteristická špičkovými sportovními výkony, které slouží především jako prostředek pro uvolnění.

Období dospělosti

Dospělost je obdobím nejvyšší zralosti lidského jedince a obdobím vrcholného růstu. Za přelom mezi evolucí a involucí je považován třicátý rok života. Především v průběhu pozdní dospělosti je patrné snižování tělesné výšky a dochází ke změnám hmotnosti. Mezi další významné involuční změny řadíme změny kůže a postupné zhoršování zrakových a sluchových funkcí. Významným okamžikem v životě žen je především klimakterium, které nastupuje po 45 roce života a velkou měrou se projevuje v psychickém prožívání. U mužů také dochází k tělesným změnám a ke změnám v chování. Objevují se mimo jiné srdeční arytmie, bolesti kloubů, nervozita, nespavost a podrážděnost. Výše uvedené změny se ustalují po šedesátém roce života, kdy dochází k celkovému vyrovnání a zklidnění.²⁶

---

²³ Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : UP, 1991, str. 101-103.

²⁴ Tamtéž, str. 105-106.

²⁵ Tamtéž, str. 111, 114.

²⁶ Tamtéž, str. 119, 120.

2.3 Sociokulturní vývoj

Základ v sociokulturním vývoji pokládá rodina. Tvoří primární sociální skupinu, a jako taková má dalekosáhlý význam pro každého jejího člena. Existuje množství dětských domovů, které se snaží dát dětem to nejlepší, přesto nikdy nebudou schopny plně nahradit chybějící základ, kterému se učíme v rodině.

V rodině získáváme především schopnosti kontrolovat se a rozvíjet své city a osvojujeme si pravidla jednání, která nám pomohou se začleněním do společnosti a do pracovního procesu.²⁷

Předškolní věk

„Socializace předškolního dítěte spočívá v tom, jak se dítě dovede začlenit do společenství lidí a jak rychle si osvojuje formy sociálního chování.“²⁸

Období předškolního věku je charakteristické osamostatňováním a zapojováním se do kolektivu vrstevníků v mateřské škole. Přesto je to stále rodina, která má dominantní vliv na vývoj dítěte.

Typická je touha po samostatné činnosti a po uznání. V předškolním období se formují sociální a pracovní návyky, které se v případě zanedbání dají jen stěží vytvářet v pozdějším období.²⁹

Období mladšího školního věku

V období mladšího školního věku pozorujeme znatelný vliv kolektivu vrstevníků. Skrze interakci s nimi si dítě osvojuje sociální role a učí se spolupráci. Vedle rodiny se objevuje nová autorita v podobě učitele. Ideálním stavem je, pokud je jednání učitelů a rodičů ve shodě a probíhá formou vzájemné úcty. V opačném případě žijí děti ve zmatku, který se odrazí na jejich pozdějších postojích k autoritám.

V období mladšího školního věku je dobré vybudovat u dětí vyrovnaný režim dne, který si osvojí pro svůj budoucí život. Jako u ostatních návyků i u denního režimu platí, že pozdější přeučování je zdlouhavé a složité.³⁰

---

²⁷ Lisá, L., Kňourková, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha : AVICENUM, 1986, str. 131, 132.

²⁸ Tamtéž, str. 186.

²⁹ Tamtéž, str. 174, 175.

³⁰ Tamtéž, str. 200, 201.

Období dospívání

Dospívání začíná **prepubertou**. Jde o období, kdy se děti postupně začínají osamostatňovat a zvykat si na školu a na její režim. Zároveň se začíná zvyšovat vliv vrstevníků a s tím i společný cit pro spravedlnost. Rozvíjí se u nich mravní zásady, které jsou z velké části formované rodiči a učiteli, a které souvisí s upevňováním přátelství s rodiči. Proto jsou případná zklamání v této oblasti jen těžko léčitelná.³¹

Děti velmi citlivě reagují na chování dospělých a brzy vycítí nesoulad mezi slovy a postoji. Slova „mám tě rád“ skutečně nemusí vždy vyznít stejně, a pokud děti neucítí bezpodmínečné přijetí svých rodičů, budou hledat naplnění svých citových potřeb jinde.

Na prepubertu navazuje **puberta**, která je obdobím převratných změn v životě každého jednotlivce. Výrazně se projevuje touha odlišovat se svým chováním a projevovat svou individualitu. Mezi nejzákladnější potřeby se řadí potřeba samostatnosti, potřeba rozvíjet své schopnosti, potřeba citové odezvy, bezpečí a lásky, potřeba svobodně rozvíjet své zájmy a potřeba morálního vědomí. Ke konci období je možné pozorovat adaptivní chování, které se projevuje ovládním bezprostředních projevů.³²

Závěrečnou etapou dospívání je **adolescence**, kdy dochází k zapojení do společnosti a do pracovního procesu a vrcholí příprava, která směřuje k založení vlastní rodiny. Všechny tyto kroky jsou náročné a ať už je jedinec jakkoliv fyzicky vyspělý, sociální vyspělosti dosahuje pomaleji.

Zvláštní oblastí je opět sexualita. Dochází k rozvoji partnerských vztahů, jejichž kvalita je závislá mimo jiné na citovém zázemí jedince, stupni jeho pohlavní zralosti a sociální zkušenosti. Závěrem období dochází ke stabilitě, která zajišťuje především schopnost čelit životním nesnázím, přiměřeně vnímat a objektivně hodnotit realitu světa a usilovat o kladné emoční partnerské vztahy a partnerskou odpovědnost.³³

Období dospělosti

Od mladých lidí se očekává, že se osamostatní, založí rodinu a začnou pracovat. Větší část dospělosti je poté vyplněna právě prací a péčí o rodinu, přičemž úloha člověka se v těchto rolích s postupem času neustále mění.

---

³¹ Lisá, L., Kňourková, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha : AVICENUM, 1986, str. 206-210.

³² Tamtéž, str. 237-239, 241, 244.

³³ Tamtéž, str. 251, 253, 258, 261.

Podle Vágnerové došlo v průběhu posledních padesáti let ke změně pojetí mužské a ženské role. Ženy změnu vnímají pozitivně. Díky dosažení rovnoprávnosti se pojetí jejich role stává více dominantní, ženy se osamostatňují a jsou nezávislejší. Oproti tomu role muže je ve svém obsahu redukována a v současné době není přesně vymezena.³⁴

K období dospělosti se váží i určité životní předěly a mohou nastat i krizová období. Mezi velmi častý fenomén řadíme krizi středního věku. Krize středního věku se projevuje v době mezi 35. - 45. rokem života. Objevují se tendence zabývat se sám sebou a tendence bilancovat, která pramení z uvědomění si předělu vlastního života a z jeho celkové časové omezenosti. Jedinec začíná hledat smysl svého dalšího života a mění se jeho postoj k mnoha hodnotám.³⁵

Výrazným syndromem, který často provází období pozdní dospělosti je i syndrom prázdného hnízda. Po odchodu dětí z domova mohou rodiče pociťovat prázdnotu a někdy dokonce ztrácí životní smysl. Velmi často dochází k proměně rodinných vztahů, kdy se znovu otevírají nedořešené manželské konflikty. Je vhodné zaměřit se na znovunabytí rovnováhy v partnerském vztahu i v osobním prožívání.³⁶

---

³⁴ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000, str. 313-315.

³⁵ Tamtéž, str. 375-377.

³⁶ Tamtéž, str. 421-422.

3 SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÉ PROJEVY CHOVÁNÍ

Sociální patologie je souhrnným pojmem pro označení nezdravých, nenormálních, všeobecně nežádoucích společenských jevů. Patří sem i sankciované formy deviantního chování a studium příčin jejich vzniku a existence.³⁷

Pod tímto vysvětlením si lze představit prakticky jakékoliv chování odchylovající se od normy. Níže jsou uvedeny projevy chování a problémy, které se blíže týkají cílové skupiny organizace Teen Challenge. Uživatelé jejich služeb pocházejí ve velké míře z dysfunkčních rodin. Práce organizace proto spočívá i v řešení zranění z minulosti tak, aby mladí lidé opouštějící program byli schopni začlenit se plnohodnotně do společnosti a byli schopni vytvářet zdravé a funkční vztahy.

Jak je uvedeno v předchozí kapitole, lidský život je z velké části ovlivněn rodinou. Pokud má být vývoj dítěte zdravý, je nutné správné fungování rodiny. Rodina je především bezpečným přístavem, ve kterém má dítě možnost naučit se, co to znamená láska a přijetí, je to místo, kde si začíná formovat svůj žebříček hodnot a svoje sebehodnocení. Pokud rodina neplní svou funkci, odrazí se to na vývoji dítěte a především v jeho chování. Pokud chceme plně pochopit děti a mládež, se kterými organizace Teen Challenge pracuje, musíme hledat příčiny jejich chování právě v rodinách a v prostředí, ve kterém vyrůstají.

Pöthe uvádí, že děti z dysfunkčních rodin se častěji stávají závislými na návykových látkách, trpí různými duševními poruchami, především depresemi a chronickou úzkostí, a mívají častější konflikty se zákonem.³⁸

---

³⁷ Ondrejko, P. Kapitola Sociálna patológia alebo deviácia? In Hodovský, I., Dopita, M. *Etika a sociální deviace*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. str. 121.

³⁸ Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha : G plus G, 1996, str. 17.

3.1 Syndrom CAN

Mezi důsledky dysfunkčnosti a afunkčnosti rodiny můžeme zařadit i syndrom CAN. „Základní charakteristikou CAN syndromu je necitlivost a bezohlednost k dítěti, jeho podřízení nebo využití k uspokojení potřeb dospělého.“ Mezi základní formy patří zanedbávání dítěte, týrání fyzické či psychické a sexuální zneužívání.³⁹

Zanedbávání dítěte

Jde o vědomé zanedbávání interakce rodiče s dítětem, které vede k nedostatečnému uspokojení potřeb dítěte. V krajní formě může vést až k citové deprivaci.

Podle Vágnerové jsou důsledky citové deprivace vysoce individuální. Obecně je lze shrnout do následujících okruhů: důsledky v oblasti komunikace a řeči, v rozumových schopnostech, v socializaci, sebehodnocení dítěte a hierarchii jeho hodnot. Výrazně je změněno citové prožívání a vztahy k okolnímu světu. Některé důsledky mohou přetrvávat i do dospělosti. Zde můžeme vyzvednout změněnou schopnost pracovat, vytvořit zdravou rodinu a sociálně se adaptovat.⁴⁰

Týrání fyzické či psychické

Fyzické týrání se projevuje nadměrným užíváním tělesných trestů na dítěti, které následně vede i k psychickým traumatům. Psychické týrání je zneužívání psychické nadřazenosti dospělého, projevované nadměrnou kritikou a snižováním důstojnosti dítěte. Týrání tedy představuje aktivitu, která dítě duševně či tělesně poškozuje. Nadto jsou za týrání často odpovědni rodiče, kteří mají být dítěti oporou a bezpečím.

Mezi důsledky týrání můžeme uvést postupnou fixaci negativního sebehodnocení a s tím spojený nedostatek sebedůvěry a sebevědomí a destruktivní a agresivní tendence. V dospělosti je u těchto dětí větší pravděpodobnost, že převezmou vzorce chování svých rodičů a samy se tak stanou týrajícími rodiči.⁴¹

---

³⁹ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese – Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha : Portál, 1999, str. 320.

⁴⁰Tamtéž, str. 321, 329.

⁴¹Tamtéž, str. 321, 333, 337, 339.

Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání je nebezpečnou formu týrání, která má hluboké následky. Termín označuje aktivitu dospělého s dítětem, která vede k sexuálnímu uspokojení dospělého.

Mezi jeho důsledky můžeme zařadit především problémy dítěte v emoční oblasti. Čím je zneužívané dítě mladší a čím déle zneužívání trvá, tím jsou následky hlubší. Obecně tyto děti reagují pocitem odporu, úzkostí a strachem ve vztahu k jiným lidem. Dítě má také snížené sebevědomí a sebehodnocení, zažívá pocit bezmocnosti a prožívá zradu od lidí, kteří mu mají být nejbližší. I v dospělosti můžeme pozorovat vliv prožitého zneužívání v některých oblastech života, především ve vztahu jedince k sexualitě. Existuje zvýšené riziko neschopnosti partnerského soužití nebo naopak riziko, že bývalá oběť se sama stane sexuálním agresorem.⁴²

3.2 Poruchy chování, šikana a delikvence

Častým problémem, se kterým se pracovníci Teen challenge setkávají, jsou jedinci s **poruchami chování**, které se vyznačují disociálním, agresivním a vzdorovitým vystupováním. Hlavním kritériem stanovení diagnózy je především trvalost těchto jevů. Jde vcelku o častou poruchu, která se vyskytuje v největší míře mezi dětmi, především mezi chlapci ve věku na začátku puberty.

Opět můžeme vyzorovat vztah poruch chování s nepříznivým psychosociálním prostředím. Dalšími rizikovými faktory jsou i nemoci v útlém věku. Rizikové je v tomto případě nejen odloučení od rodičů kvůli hospitalizaci, ale i samotné prožívání nemoci. Mezi asociální jevy, které můžeme u dětí s poruchami chování pozorovat, řadí Train agresi vůči lidem a zvířatům, ničení majetku, podvádění a krádeže.⁴³

---

⁴² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese – Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha : Portál, 1999, str. 321, 344-349.

⁴³ Train, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha : Portál, 2001, str. 34, 63, 64, 187.

Dalším poměrně častým sociálně patologickým jevem je **šikana**. Pöthe definuje šikanu u dětí následovně: „*Pod pojmem šikana rozumíme široký okruh chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrožit, zastrašit, ponížit nebo jinak ublížit jinému dítěti nebo skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování, nadávání a neustálé kritizování, výsměch, hrubé žertování, vydírání, omezování svobody, pohrdání, poškozování oděvu a osobních věcí a tělesné napadání.*“⁴⁴

Agresor je tělesně zdatnější než jeho oběť a často pochází z rodiny, kde je přítomno tělesné týrání. Proto je zvyklý dávat najevo své postavení tímto způsobem. Většina agresorů trpí pocity méněcennosti a neschopnosti navazovat vztahy přirozenou cestou. Šikana je pro ně chování, za kterým mohou skrýt svou nejistotu a je pro ně prostředkem pro získání uznání a přátelství vrstevníků. Oběť je oproti agresorovi v nevýhodě, která pramení z fyzického nebo sociálního znevýhodnění nebo z jiné příčiny, která jej od ostatních odlišuje. Může se například jednat o nízkou nebo naopak vysokou inteligenci. Oběti se ve zkratce může stát kdokoliv.

Důsledky šikany jsou psychické a často i fyzické (pokud dojde k fyzickému napadení). Oběť žije ve strachu před agresorem a může propadat depresím. Mnohdy se dítě bojí o svém problému mluvit, aby předešlo pomstě ze strany agresora. Tudíž jsou i malé děti schopny si ze zoufalství sáhnout na život.

Specifickou kapitolou sociálně patologického chování je **delikvence**. Vágnerová ji definuje následovně: „*Delikventní chování je porušováním právních norem určitého státu. Nejde tedy už jenom o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale o závažnější činy, které jsou definovaným způsobem sankcionovány.*“⁴⁵

Na otázku do jaké míry je delikventní chování dědičné, nalezneme odpověď v Trainovi. Podle něj se děti utvářejí podle vzoru svých rodičů. To znamená, že pokud jsou rodiče opakovaně odsouzeni za úmyslný trestný čin, existuje vysoká pravděpodobnost, že i dítě bude mít později problémy se zákonem. Rodiče jej jednoduše vychovávají podle svých navykých norem, nevidí nic špatného v chování svého dítěte, které by jiné rodiče přivedlo k okamžitému řešení. Chování dítěte jim přijde normální, přestože již hluboce překračuje pomyslnou čáru normy. Opačným případem je zdravá a funkční rodina.

---

⁴⁴ Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha : G plus G, 1996, str. 96.

⁴⁵ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese – Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha : Portál, 1999, str. 417.

Ve funkční rodině jsou rodiče schopni stanovit jasná a pevná pravidla, o kterých s dětmi v rozumné míře diskutují. Významný pro vznik delikventního chování u dítěte je i vliv prostředí a především tlak vrstevníků. Rodiče mohou být sebelepšími rodiči, ale tlak vrstevníků může být přesto pro dítě silnější.⁴⁶

3.3 Sociokulturní handicap, pracovní a ekonomické problémy

Jedinec, který se v nějakém směru odlišuje, je obtížněji akceptován a tím získává nižší sociální status. V oblasti pedagogiky mluvíme o **sociokulturním handicapu**. V povědomí lidí je nedůvěra vůči věcem a jevům, které neznají. Proto, aniž by si to často přiznali, jednají s lidmi, kteří v některém směru vybočují z navyké normy, s odstupem. To platí o to víc u lidí, kteří přichází z odlišné kultury, která se vyznačuje jiným způsobem chování a jinými zvyklostmi.

V případě imigrantů se znevýhodnění pojí i s potížemi, které souvisí s jejich nastěhováním do jiné země. Malé pochopení nové kultury vede často k izolaci těchto osob a opuštění starého způsobu života a domova vede ke ztrátě sociálních vztahů a k pocitu vykořeněnosti. Častou bariérou, a to především pro děti školou povinné, je jazyková bariéra.⁴⁷

I z těchto důvodů jsou mezi uživateli především dětských center Teen Challenge velmi často děti náležející k etnickým minoritám a děti imigrantů. Centrum jim pomáhá v jejich sociálním začlenění, učí je orientovat se v nové kultuře a pomáhá jim vytvořit si v ní své místo.

Jinou skupinu tvoří **osoby nezaměstnané a osoby bez přístřeší**. Obojí jsou jevy, které vedou ve zvýšené míře ke zneužívání návykových látek. Nezaměstnanost se často pojí se ztrátou určitého sociálního statusu, odráží se v ekonomické rovině a vede často až k izolaci. V případě, že jedinec nemůže dlouhodobě najít práci, může zcela ztratit pracovní návyk, který se později těžko znovu učí.

---

⁴⁶ Train, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha : Portál, 2001, str. 30, 32, 49.

⁴⁷ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese – Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha : Portál, 1999, str. 365, 367.

3.4 Poruchy příjmu potravy a závislost na návykových látkách

S jedinci s poruchami příjmu potravy pracuje Teen Challenge v rehabilitačních a resocializačních střediscích.

Mezi poruchy příjmu potravy řadíme **mentální anorexii**, ke které vede touha po štíhlosti a krásě. Touha se posléze mění na posedlost a lidé trpící anorexií mají neustále pocit, že mají nadváhu, přestože jejich tělo je podvyživené. Snaží se zhubnout za každou cenu. Prostředkem k tomu jsou jim diety, cvičení, užívání projímadel a jiné.⁴⁸

V současné době vládne ideál krásy, který je denně propagován v masmédiích. Na televizní obrazovce nevidíme obézní modelku a ani hrdinou akčního filmu se nestane plešatý muž při těle. Masmédia ovlivňují naše myšlení a utváří v nás pocity, že jedině s dokonalou postavou se můžeme stát „Někým“. Anorexie je velmi nebezpečná a zákeřná. Může vést k úplnému vyčerpání organismu z nedostatku živin a může skončit smrtí. Ročně kvůli fenoménu krásy a dokonalosti přichází o život mnoho především mladých lidí.

Stejně příčiny jako mentální anorexie má **mentální bulimie**. K hubnutí ale vede cesta skrze záchvaty přejídání a následné zvracení.

Jiným problémem, se kterým se pracovníci Teen Challenge setkávají je **závislost na návykových látkách**. Podle Vágnerové lze syndrom závislosti definovat jako *“soubor psychických (emočních, kognitivních a behaviorálních) a somatických změn, které se vytváří jako důsledek opakovaného užívání psychoaktivní látky.”*⁴⁹

Příčinu opakovaného užívání návykových látek vidí Pöthe v souhrnu více faktorů. Řadí sem tlak vrstevníků, snahu vyniknout, zvědavost a touhu po nových zážitcích, nedostatek pozitivních prožitků v rodině a blízkém okolí dítěte a z toho pramenící i častá citová zanedbanost, touha najít hlubší smysl života a vliv dětských idolů (zpěváků, herců a umělců), pro které je nadměrné pití a zneužívání návykových látek běžnou součástí jejich úspěšného života.⁵⁰

---

⁴⁸ Train, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha : Portál, 2001, str. 109.

⁴⁹ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese – Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha : Portál, 1999, str. 289.

⁵⁰ Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha : G plus G, 1996, str. 103-106.

Závislost může být psychická i fyzická. Psychická spočívá v psychickém návyku na drogu, který tkví v touze po duševním prožitku způsobeným drogou. Tento druh závislosti vzniká například při užívání LSD, extáze, pervitinu nebo těkavých látek. Fyzická závislost vzniká nejrychleji u nitrožilně aplikovaných drog (opiátů). Rychlost jejího vzniku je podmíněna především typem drogy, velikostí dávky a osobnostními předpoklady jedince.⁵¹

Prevence závislostí spočívá především v hledání tzv. pozitivních alternativ. Nestačí dětem pouze vysvětlit, že nemají drogy zkoušet, je třeba dát jim místo zakázaného ovoce hodnotnou náhradu. Zde si můžeme vzít opět příklad z práce Teen Challenge v dětských centrech. Cílová skupina dětských center jsou děti ohrožené sociálně patologickými jevy. U těchto dětí je vysoké riziko vzniku závislosti především kvůli tomu, že ve jejich rodinách i v okolí jsou návykové látky běžnou součástí dne. Pracovníci center se proto snaží dětem vysvětlit nebezpečí návykových látek, pomáhají jim vytvořit si zdravý žebříček hodnot a poskytují jim v centru místo, ve kterém se mohou cítit bezpečně. Program centra zahrnuje množství volnočasových aktivit. Pokud se děti nenudí a umí si naopak najít „bezpečnou“ formu zábavy, riziko, že sáhnou po drogách, se zmenšuje. Pozitivní působení prostředí centra také pomáhá zvyšovat sebevědomí dětí a dává jim poznat jejich vlastní důležitost, což jsou pocity, které v rodině většinou nepoznaly.

---

⁵¹ Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha : G plus G, 1996, str. 116.

4 SYSTÉM PÉČE O OSOBY SE ZÁVISLOSTÍ

Prevence hraje jednu z nejdůležitějších rolí v boji proti závislosti, protože věková hranice pro první setkání s alkoholem a s drogami se neustále snižuje. Obecně by se dalo shrnout, že čím dříve dojde ke vzniku závislosti, tím horší jsou její důsledky. Mladý organismus je ve vývoji, tudíž je nejsnáze zranitelný. Mimo to by se v období dospívání měl člověk naučit konstruktivně řešit problémy. Místo toho se naučí sáhnout po návykové látce, která problémy neřeší, jen je dočasně odsouvá stranou.

Vágnerová ve své knize definuje cíl prevence takto: „*Cílem prevence může být omezení užívání psychoaktivních látek nebo alespoň snížení negativních důsledků tohoto jednání.*“⁵²

Vojtová uvádí požadavky na efektivitu školy ve smyslu prevence rizik v chování, které MŠMT shrnulo do profilu žáka, následovně: dítě má posílenou duševní odolnost vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům, je schopno dělat samostatná rozhodnutí, je schopné týmové práce, schopné řešit problémy a podílí se na tvorbě prostředí a životních podmínek.⁵³

V České republice se drogovou problematikou zabývá Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra.

Právními předpisy jsou v této oblasti zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, *ve znění pozdějších předpisů*, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, *ve znění pozdějších předpisů*.

Na národní úrovni funguje Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, jejíž kompetence jsou především v oblasti plánování národní strategie protidrogové politiky a její realizace. Součástí Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky je Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, jehož kompetence jsou především v monitorování situace v oblasti psychotropních látek.

---

⁵² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2008, str. 576.

⁵³ Vojtová, V. *Kapitoly z etopedie I. - Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, str. 116, 117.

Dále se věnuje přípravě podkladů pro politická rozhodnutí v této oblasti na národní i evropské úrovni a ve vyhodnocování jejich účinnosti.

Na krajské úrovni fungují krajské protidrogové koordinátoři. Náplní jejich práce je provádění, koordinace a vyhodnocování protidrogové politiky. Na místní úrovni fungují regionální koordinátoři. Většinou jde o bývalé okresní drogové koordinátory.

4.1 Primární prevence v systému péče o osoby se závislostí v Teen Challenge

„Primární prevence spočívá v šíření informovanosti o nepříznivém účinku psychoaktivních látek. Směřuje k tomu, aby lidé tyto látky nebrali a tento problém vůbec nevznikl.“⁵⁴

V současné době není problém získat informace o návykových látkách. Proto je dobré, pokud rodiče, vychovatelé a učitelé dospívajících dětí mají alespoň základní představu o možném nebezpečí.

Podle Arterburna a Burnse platí, že *„neznalost základních faktů způsobuje nedostatečnou prevenci“*.⁵⁵

Nestačí ale dětem říct, že drogy jsou špatné, je třeba dát jim adekvátní vysvětlení. Jedním ze silných argumentů mluvícím proti drogám mohou být fakta týkající se tolerance organismu vůči návykové látce. Mezi dospívajícími jsou např. uznávání jedinci, kteří se neopijí ani z většího množství alkoholu. Většina z nich ale neví, že vysoká tolerance vede častěji ke vzniku závislosti.

Základním pilířem primární prevence je působení rodiny. Arterburn a Burns vymezují určitá pravidla pro rodiče, která mohou děti před experimentováním s návykovými látkami ochránit:

1. Především je nutné věnovat dětem dostatek času. Není dobré nedostatek času na dítě zastírat drahými dárky.
2. Rodiče by měli jít dětem příkladem. Pokud chtějí, aby si dítě dokázalo poradit v těžkých situacích, musí to umět i rodiče. Jakmile děti neuvidí vyvážený vztah mezi rodiči a jejich zdravý přístup k životu, nemůžeme to očekávat od nich.

---

⁵⁴ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2008, str. 577.

⁵⁵ Arterburn, S., Burns, J. *Drogy klepou na dveře*. Brno : Nová naděje, 2001, str. 59.

3. Děti potřebují znát svou cenu a slyšet slova uznání a chvály daleko častěji než kritiku. I v životě dospělých platí, že pozitivní motivace je účinnější než tresty a pokud se děti nebudou cítit přijímány doma, najdou si místo, například partu, kde si tyto pocity vynahradí.
4. Je dobré, pokud rodiče umí se svými dětmi komunikovat. Vztah nevznikne sám od sebe a je třeba o něj pečovat. To chce dostatek trpělivosti a především čas.
5. Posledním důležitým bodem je zázemí fungující sítě vztahů, a přestože počet závislých mladistvých z křesťanských a nekřesťanských rodin je téměř shodný, hraje i víra důležitou roli, pokud si zde děti najdou blízké přátele. Platí pravidlo, že jací jsou kamarádi, takové bude i dítě.⁵⁶

Vojtová dělí primární prevenci v etopedii na dvě části. První stupeň pomáhá dětem, aby se orientovaly v nastavených podmínkách a v očekávaném chování. Druhý stupeň zahrnuje univerzální postup a nácvik chování při řešení problémových situací, do kterých se děti mohou dostat.⁵⁷

V České republice se primární prevencí zabývá množství státních a nestátních neziskových organizací. Mnohé z nich jsou registrovány jako služby sociální prevence dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*, kam řadíme především sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahová denní centra. Další informace o systému péče o osoby se závislostí v ČR v oblasti primární prevence jsou uvedeny v Příloze č. 1.

Teen Challenge pracuje v oblasti primární prevence od roku 1994 formou **přednášek** na základních a středních školách a na odborných učilištích. Ročně se tohoto programu zúčastní přibližně 10 000 dětí. Obecným cílem preventivního programu je předat dětem pravdivé informace o návykových látkách a o důsledcích jejich užívání na lidský organismus, psychiku a na sociální vztahy.⁵⁸

Dalším bodem je přiblížení problematiky nutkavého jednání a závislosti na vztahu.

---

⁵⁶ Arterburn, S., Burns, J. *Drogy klepou na dveře*. Brno : Nová naděje, 2001, str. 30-38.

⁵⁷ Vojtová, V. *Kapitoly z etopedie I. Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, str. 115.

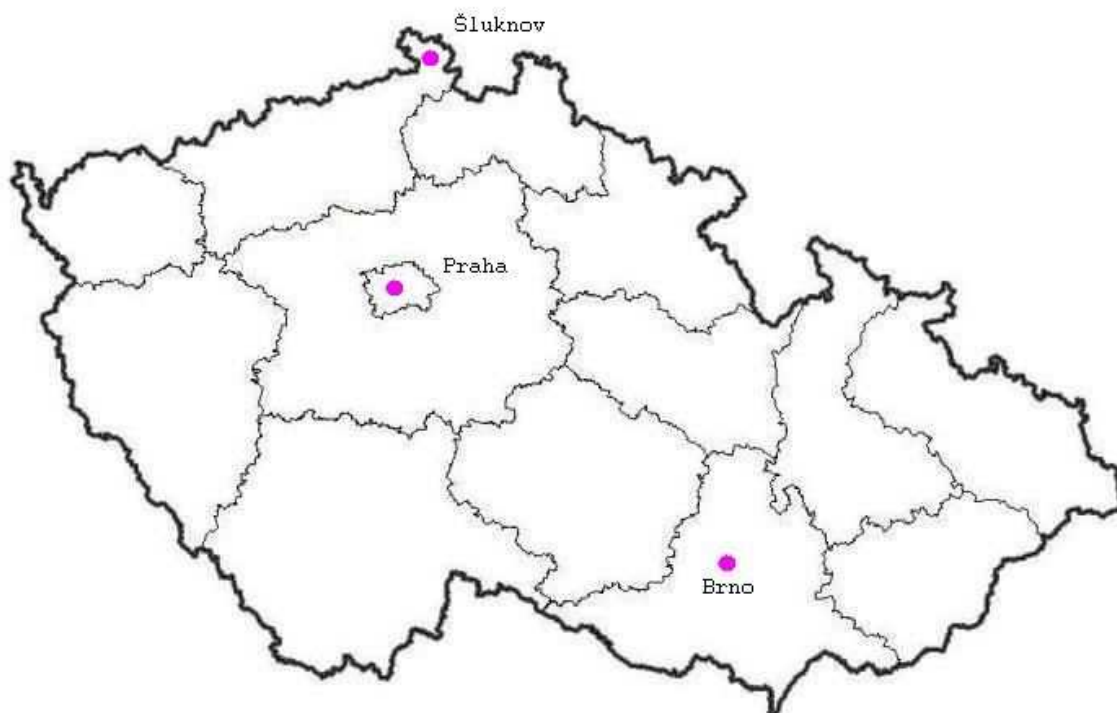
⁵⁸ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/aktivity/prevence>> [cit. 12. 2. 2010]

Skrze přednášku s následnou diskusí děti získávají bližší povědomí o daných problematikách, učí se správnému žebříčku hodnot a především si osvojují zdravý životní styl. Přednášky jsou vedeny zkušeným lektorem v doprovodu bývalého uživatele rehabilitačního a resocializačního střediska, jehož přítomnost se v praxi dobře osvědčuje, protože má možnost dětem povědět pravdivý příběh o drogách a o závislosti z jiného úhlu pohledu než může mít většina lektorů a vyučujících. V praxi se přednášky pořádají maximálně pro 40 dětí, aby byly vytvořeny podmínky pro vzájemnou interakci.⁵⁹

Jiným způsobem, kterým působí organizace Teen Challenge v oblasti primární prevence, jsou **centra pro děti a mládež**.

Mapka č. 3 Centra pro děti a mládež

V ČR jsou centra pro děti a mládež umístěna v Praze, Brně a ve Šluknově, konkrétně v částech měst, kde se ve větší míře vyskytují problémy se sociálně-patologickými projevy chování cílové skupiny.

---

⁵⁹ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/aktivity/prevence>> [cit. 12. 2. 2010]

Pražské dětské centrum vzniklo v roce 2001. Od září roku 2007 je registrováno jako nízkoprahové zařízení pro děti a mládež podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Je umístěno v Praze na Žižkově. Žižkov je čtvrť, kde je více nočních klubů a heren než dětských hřišť. Umístění centra je tedy logické – co nejbližší dětem, které jeho služeb budou využívat. V této čtvrti žije množství dětí, které jsou přímo ohroženy sociálně-patologickými jevy. Většina z uživatelů centra jsou děti, které vyrůstají v dysfunkčních rodinách a v sociálně slabém prostředí. Jsou zanedbané v oblasti výchovy, vzdělání, hygieny i výživy. Již ve svém útlém věku se denně setkávají s drogami, kriminalitou, alkoholem, rodinným násilím a rasismem.⁶⁰

Práce Teen Challenge spočívá v nabídce možnosti navštívit denně v odpoledních hodinách dětské centrum, ve kterém je vždy připravený program podle jednotné struktury a podle věkových kategorií. V kategorii pro nejmladší děti (děti předškolního věku) začíná program přivítáním a společnými hrami. U starších dětí, které jsou rozděleny na další dvě skupiny, začíná program přivítáním a následně plněním povinností do školy. Během této doby je prostor pro využití hygienického zařízení, děti mají především možnost se osprchovat, a mohou si nechat vyprat a spravit oděv. Následuje program složený z biblického vyučování, zpěvu, her a vyrábění uměleckých výrobků (malování, tvoření koláží, modelování apod.). Mimo program je pro děti nachystaná svačina. Centrum má možnost také zprostředkovat lékařskou péči. Tu poskytuje pouze se souhlasem rodičů. O víkendech centrum pořádá různé akce a výlety, v neděli mají děti možnost navštívit bohoslužbu v místním sboru Apoštolské církve a v létě jsou pro ně pořádány letní tábory.

Cílem centra je především poskytnout dětem bezpečné zázemí, kde najdou vždy oporu ve svém životě. Pracovníci centra jsou ochotni naslouchat jejich problémům a jsou připraveni dětem pomoci. Dalšími aktivitami centra je streetwork a outreach. Tato práce spočívá především v kontaktní práci na ulicích, v parcích a jiných místech, kde se děti zdržují. Centrum také poskytuje možnost využít náhradní rodinné péče na přechodnou dobu. Péče je určena dětem, jejichž rodiče se o ně ze závažných důvodů nemohou starat (z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, nemoci apod.).⁶¹

---

⁶⁰ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/centra-pro-deti-a-mladez/praha>> [cit. 12. 2. 2010]

⁶¹ Tamtéž [cit. 12. 2. 2010]

Dne 17. 5. 2003 bylo odborem sociální péče a zdravotnictví Magistrátu hlavního města Prahy podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, *ve znění pozdějších předpisů*, rozhodnuto, že se centru uděluje pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí v následujícím rozsahu: vyhledávání dětí, na které se sociálně právní ochrana zaměřuje, pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, činnost zaměřená na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku, zřizování a provoz zařízení sociálně výchovné činnosti a zřizování a provozování výchovně rekreačních táborů pro děti.

Brněnské centrum pro děti funguje od roku 2003 na ulici Cejl. Od roku 2007 je registrováno jako sociální služba podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*. Jeho práce je opět založená na křesťanských principech a je zaměřená na sociálně znevýhodněné děti, kterým zprostředkovává bezpečné místo, kde jim pracovníci pomohou vytvořit správný žebříček hodnot.⁶²

Pracovníci centra navštěvují děti i v jejich přirozeném sociálním prostředí. Tím zjišťují aktuální potřeby dětí a mají lepší představu, jak svou práci dále směřovat. Program vychází ze stejných osnov jako výše uvedený program v pražském centru. Dalšími aktivitami jsou opět výlety, kulturní akce, slavnosti a návštěva nedělní bohoslužby v Apoštolské církvi Brno. Stejně jako pražské centrum i brněnské centrum má pověření k provádění sociálně - právní ochrany dětí.

Činnost **šluknovského centra** Klokan se datuje od roku 2001. Kromě práce s dětmi ohroženými sociálně-patologickými jevy, která je podrobněji rozepsána v textu o pražském a brněnském centru, se centrum zaměřuje prostřednictvím Mateřského centra Adámek i na rodiče dětí a na maminky na mateřské dovolené. Dalšími aktivitami je taneční klub Radost z pohybu, kde se děti mohou „vyřádit“ a naučit se break dance, keramická dílna, kde si děti i dospělí mohou vyrobit výrobky, které si následně odnesou domů, a jako poslední je angličtina a němčina pro předškoláky.⁶³

---

⁶² < <http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/centra-pro-deti-a-mladez/brno> >
[cit. 12. 2. 2010]

⁶³ < <http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/centra-pro-deti-a-mladez/sluknov> >
[cit. 12. 2. 2010]

4.2 Sekundární prevence v systému péče o osoby se závislostí v Teen Challenge

Sekundární prevenci zaměřenou na oblast závislostí shrnuje Vágnerová následovně: „*Sekundární prevence spočívá ve včasném vyhledání závislých lidí a jejich léčbě.*“⁶⁴

Na sekundární prevenci se zaměřuje množství státních i nestátních neziskových organizací ČR. Mnohé z nich jsou registrovány jako služby sociální prevence dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*. Do systému péče řadíme psychiatrické léčebny, psychiatrické kliniky a nemocnice, ve kterých je prováděna detoxifikace a substituční léčba, internetové poradenství, linky pomoci, kontaktní centra, streetwork, ambulantní programy, ordinace AT, denní stacionáře, následnou péči a doléčování, léčbu hepatitidy C a léčbu ve vězení a práci sdružení anonymních alkoholiků, narkomanů a hazardních hráčů. Podrobné informace o sekundární prevenci v ČR jsou uvedeny v Příloze č. 2.

Teen Challenge se na oblast sekundární prevence zaměřuje stěžejní částí svého programu. Patří sem streetwork, práce v psychiatrických léčebnách, práce v kontaktních centrech, rehabilitačních střediscích a následná péče ve formě re-entrů. Následující text tuto práci přiblíží, přičemž rehabilitačním střediskům a re-entrům bude věnována zvláštní kapitola.

Streetwork

Streetwork je podle Bednářové a Pelecha „*aktivní vyhledávací, doprovodná a mobilní sociální práce, která zahrnuje nízkoprahovou nabídku sociální pomoci, určenou nositelům sociálně-patologického chování a osobám žijícím rizikovým způsobem, u nichž je předpoklad, že sociální pomoc potřebují a samy ji nevyhledají.*“⁶⁵

Cílem streetworku v podání Teen Challenge je vyhledat a kontaktovat toxikomany, seznámit je s evangeliem a s prací organizace, nabídnout jim služby kontaktních center a motivovat je ke vstupu do programu. Ročně je takto kontaktováno přibližně 1000 osob.⁶⁶

---

⁶⁴ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2008, str. 577.

⁶⁵ Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno : Doplněk, 2003, str. 7.

⁶⁶ <<http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cislocianku=2003042401>> [cit. 12. 2. 2010]

V rámci terénních aktivit jsou nabízeny služby, mezi které patří krizová intervence ve formě krizového poradenství, zdravotní ošetření, asistenční služba zaměřená především na jednání s úřady, doporučování do příslušných zdravotnických a sociálních zařízení a poradenství v oblasti pohlavně přenosných chorob a infekčních onemocnění.⁶⁷

Mezi streetwork může být zařazena i služba prostitutkám v Teplicích. Jsou pořádány každotýdenní výjezdy, kterých se účastní pracovník mužského střediska, pracovnice ženského střediska a jedna ze studentek. Práce probíhá na ulicích a v nevěstincích, kde je ženám nabídnuto poradenství i praktická pomoc.

Práce v psychiatrických léčebnách a ve věznicích

Práce v psychiatrických léčebnách probíhá na odděleních pro toxikomany, kteří jsou zde na detoxikaci a na krátkodobém programu. Cílem práce je motivovat je k nástupu do dlouhodobého programu v Teen Challenge. Práce ve věznicích je obdobná.⁶⁸

Kontaktní centra

Kontaktní centra mají podobu klubů, čajoven a kaváren, kde se ročně vystřídá přibližně 800 návštěvníků. Náplní své práce navazují přímo na streetwork. Jsou místem, kde se návštěvníci mohou cítit bezpečně, mohou zde navázat bližší kontakty s pracovníky organizace a jsou průběžně motivováni ke změně stylu života a k nástupu do programu Teen Challenge. K tomu přispívá i skupinová výuka Bodu obratu. Další klientelu tvoří rodiče, kterým jsou zde poskytovány konzultace.⁶⁹

Mezi pracovníky kontaktních center patří ve velké většině případů vedoucí pracovník Teen Challenge a dobrovolníci. Množství dobrovolníků jsou bývalými toxikomany a vzhledem ke svému životnímu příběhu jsou schopni plně pochopit situace návštěvníků centra a zároveň jsou pro ně důkazem, že existuje naděje na změnu.

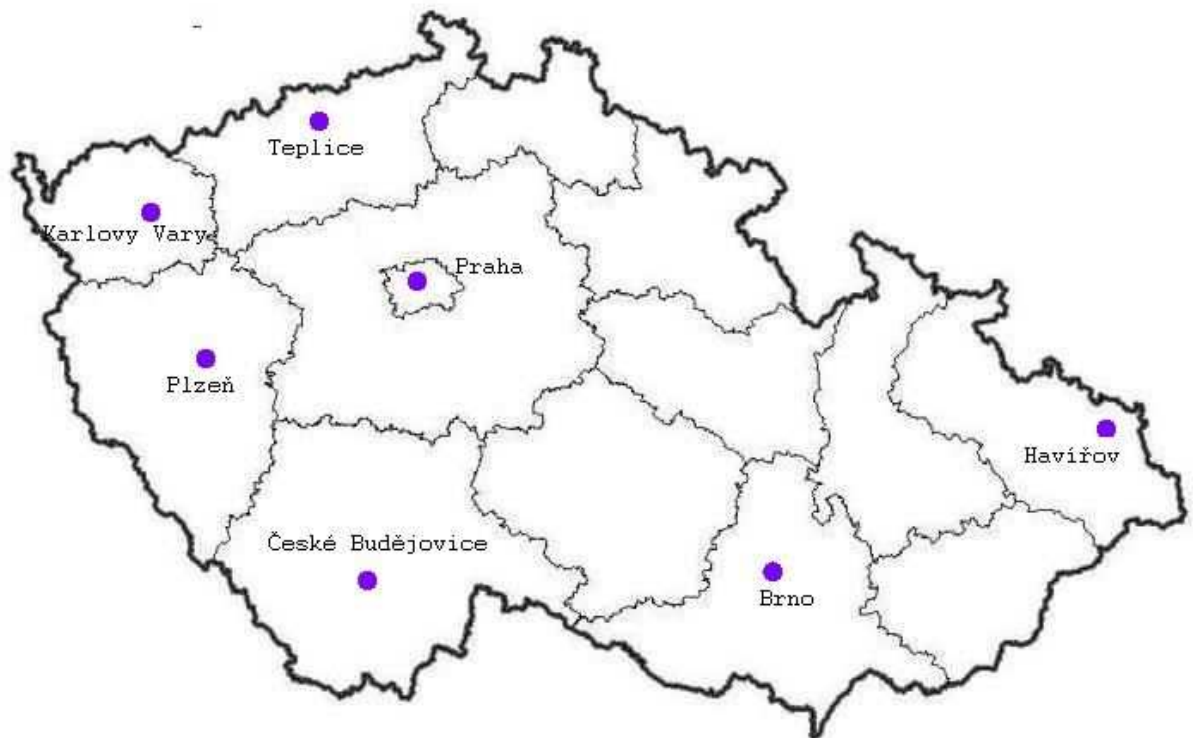
⁶⁷ <<http://www.tycko.cz/novinky/terenni-programy/>> [cit. 12. 2. 2010]

⁶⁸ <<http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloclanku=2003042401>> [cit. 12. 2. 2010]

⁶⁹ Tamtéž [cit. 12. 2. 2010]

Mapka č. 4 Kontaktní centra

Kontaktní centra jsou umístěna ve větších městech. V ČR jsou to Praha, Brno, Plzeň, Karlovy Vary, České Budějovice, Havířov a Teplice.

Kontaktní centrum v **Praze** funguje v podobě kavárny každé úterý a pátek ve večerních hodinách. Práce je spojena s pravidelným streetworkem.⁷⁰

Kontaktní centrum v **Brně** vzniklo v roce 1998 a v současné době mezi jeho aktivity patří i kavárna, konzultační centrum, streetwork, práce v psychiatrické léčebně v Brně a primární prevence prováděná na školách.⁷¹

---

⁷⁰ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/praha>> [cit. 12. 2. 2010]

⁷¹ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/brno>> [cit. 12. 2. 2010]

Kontaktní centrum v **Plzni** vzniklo v podobě kavárny v roce 1995. Kavárna je otevřena přes den i večer, přičemž večer mají návštěvníci možnost využít služeb zdravotnice a mohou se nechat otestovat na HIV, VHB, VHC a syfilis. Součástí práce centra je i streetwork a práce s vězni v Drahonicích.⁷²

Centrum v **Karlových Varech** vzniklo v roce 2001 v podobě kavárny, která je provozována jedenkrát týdně. Mezi další aktivity centra patří streetwork.⁷³

Centrum v **Českých Budějovicích** funguje od roku 2003 v podobě kavárny, která je otevřena jednou týdně. Součástí práce je především primární prevence prováděná na školách, vzdělávání učitelů, vychovatelů a rodičů, streetwork a práce v psychiatrické léčebně Červený Dvůr.⁷⁴

Kavárna v **Havířově** funguje od roku 1997. Její činnost se pojí se streetworkem.⁷⁵

Práce v **Teplících** začala v roce 2003. Jejím hlavním těžištěm jsou kavárna, služba prostitutkám a streetwork. V současné době je činnost kavárny dočasně pozastavena.⁷⁶

---

⁷² <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/plzen>>
[cit. 12. 2. 2010]

⁷³ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/karlovy-vary>>
[cit. 12. 2. 2010]

⁷⁴ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/eske-budjovice>>
[cit. 12. 2. 2010]

⁷⁵ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/havirov>>
[cit. 12. 2. 2010]

⁷⁶ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/kavarny-kontaktni-centra/teplice>>
[cit. 12. 2. 2010]

5 REHABILITAČNÍ A RESOCIALIZAČNÍ PROGRAM TEEN CHALLENGE V ČR

Rehabilitačnímu a resocializačnímu programu je věnovaná samostatná kapitola, protože je těžištěm celé práce organizace. Program je koncipován do tří základních oddílů – indukční centra, tréninková centra a re-entr.

Indukční centra

V indukčních centrech probíhá první část programu. Centra nalezneme v Plzni a v Poštovicích. Jsou prvním místem, kam nový student přijde. Jako studenti se označují uživatelé služeb rehabilitačního a resocializačního programu. Střediska slouží k celkové aklimatizaci. Během tří až šesti měsíců si zde studenti zvykají na styl práce ve středisku, vytváří si správný pracovní návyk a učí se spolupráci s pracovníky centra i s ostatními studenty. Jedním ze studijních předmětů v této etapě je studijní program Bod obratu I.⁷⁷

Tréninková centra

Tréninková centra slouží k upevňování nových návyků a postojů, studenti se zde učí smysluplně trávit svůj volný čas a připravují se na vstup do běžného života. Program trvá 8 až 12 měsíců pro muže a 14 až 18 měsíců pro ženy. V této etapě se studenti mimo jiné věnují studijnímu programu Bod obratu II.⁷⁸

Re-entr

Re-entr slouží studentům, kteří dokončili program, ale nemají zajištěno bydlení a práci. Obojí jim středisko dočasně nabízí a současně jim pomáhá osamostatnit se i v těchto ohledech. V případě, že student nemůže najít práci, poskytne mu pracovník v této oblasti pomoc. Teprve pokud student nemůže práci najít ani s dopomocí pracovníka, bude pomáhat při zajištění praktického chodu střediska v Plzni. Re-entr zároveň pomáhá studentům převést do praxe běžného života to, co se naučili během pobytu v programu. Učí se hospodařit s penězi a efektivně využívat volný čas.⁷⁹

---

⁷⁷ <<http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cislocianku=2003042401>> [cit. 12. 2. 2010]

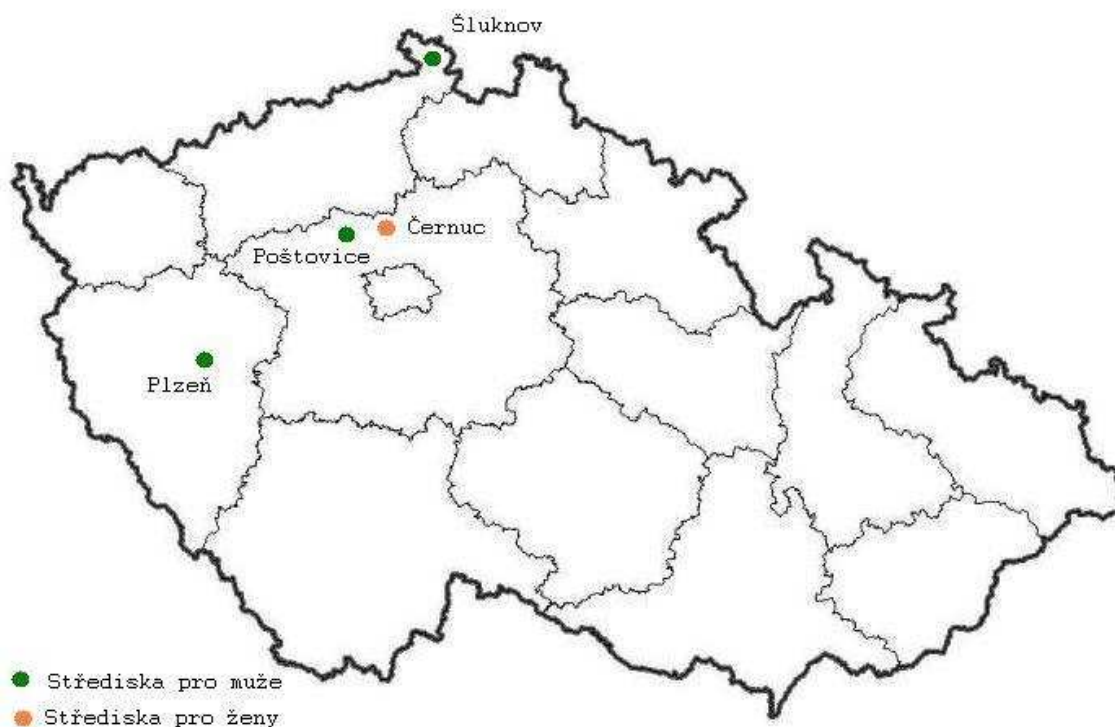
⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ <<http://www.teenchallenge.cz/en/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/re-entry-plze>> [cit. 12. 2. 2010]

Studenti se během pobytu v re-entru účastní i pracovní terapie, individuální terapie, skupinové terapie, aktivit Teen Challenge a aktivit církevního společenství. V současné době funguje na území České republiky re-entr v Plzni. Je koncipován jako chráněné bydlení pro muže, kteří ukončili program. Studenti mají možnost odpracovat si zde alternativní trest formou úklidových a zahradnických prací.⁸⁰

Mapka č. 5 Resocializační a rehabilitační střediska v ČR

V ČR existují tato střediska pro muže ve Šluknově, v Poštovicích a v Plzni a pro ženy je zřízeno středisko v Černuci.

---

⁸⁰<<http://www.teenchallenge.cz/en/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/re-entry-plze>>
[cit. 12. 2. 2010]

Středisko pro muže v **Poštovicích** funguje od roku 2004. V současnosti má kapacitu 30 lůžek. Středisko má 7 pracovníků, přičemž neustále prochází rekonstrukcemi a objekt se zvětšuje, aby mohl pojmout více pracovníků. Pracovní terapie je uskutečňována skrze práci v paletárně TC Pallets fungující od roku 2006 a skrze firmu Extreme Clean.⁸¹

Středisko **Šluknov** funguje od roku 1997 a v současnosti má 10 pracovníků. Jeho kapacita je 14-15 mužů. V květnu roku 2007 byla uvedena do provozu dílna kovovýroby TECpro, která je dalším prostředkem k získání peněz na provoz střediska a zároveň je místem, kde si studenti mohou osvojovat pracovní návyk. Další možností pracovního využití je keramická dílna, jejíž výrobky středisko prodává.⁸²

Vznik střediska v **Plzni**, které vzniklo jako nestátní organizace určená mužům ve věku 18-40 let s problémem se závislostí se datuje do roku 1994. V roce 1997 se status organizace změnil na sdružení právnických osob. Ve středisku pracují čtyři vedoucí pracovníci a mění se počet dobrovolníků. Středisko je zaregistrováno podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*, jako sociální služba – terapeutická komunita.⁸³

Černuc je středisko pro ženy, ve kterém pracuje momentálně 8 pracovnic. Program zatím probíhá v pronajatém domě v Černuci, ale středisko plánuje přestěhování do Poštovic, do blízkosti mužského střediska. O pobyt ve středisku je velký zájem a na umístění je vytvořen pořadník. Momentální kapacita je 7 studentek.⁸⁴

---

⁸¹ < <http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/postovice> >
[cit. 12. 2. 2010]

⁸² < <http://www.teenchallenge.cz/images/stories/dokumenty/sluknov/vyrocní-zprava-tc-sluknov-2007.pdf> >
[cit. 12. 2. 2010]

⁸³ < <http://www.tycko.cz/novinky/> > [cit. 12. 2. 2010]

⁸⁴ < <http://www.teenchallenge.cz/en/programy-teen-challenge/strediska-pro-zeny> > [cit. 12. 2. 2010]

5.1 Tým pracovníků v resocializačních a rehabilitačních střediscích

Týmy pracovníků pracujících ve střediscích se liší. Záleží především na kapacitě daného střediska. Mnozí z pracovníků jsou bývalí studenti, kteří se rozhodli pomáhat lidem, jakými byli dřív i oni. Tato filozofie je osvědčená. Těžko se pomáhá někomu, o jehož životě si můžeme udělat jen matné představy podle toho, co jsme vyčetli v knihách nebo odposlouchali na přednáškách. Bývalí studenti mají s lidmi, kteří žijí v závislosti, pochopení, a často ví, jak nejlépe pomoci, protože sami kdysi byli na stejném místě. Na druhou stranu je potřeba i odborného personálu, který celou práci zaštítí. Proto je ve střediscích kombinace pracovníků z obou skupin. Můžeme zde najít i členy z církve, kteří se rozhodli svým životem pomoci mladým lidem, kteří bojují se závislostí.

Společným jmenovatelem všech pracovníků je příkladný život vedený na křesťanských principech a především pevný vztah s Bohem. To je podmínkou toho, aby se zájemce o pracovní místo mohl stát pracovníkem. Pokud totiž jeho život nebude v pořádku, nemá co dát mladým lidem, kteří budou do střediska přicházet.

Mezi základní pracovníky ve střediscích patří vedoucí střediska, pracovník zajišťující provoz střediska, účetní, zdravotník, sociální pracovník, pracovník zaměřený na poradenství, pokud má středisko svou pracovní dílnu, pak je zde vedoucí pracovních činností. Kromě těchto funkcí mají pracovníci často i další oblasti, za které jsou odpovědní.

Pro představu o vzdělání pracovníků v Teen Challenge je níže uvedeno vzdělání pracovníků ve středisku ve Šluknově. Vedoucím celého střediska je spoluzakladatel Teen Challenge v ČR. Vystudoval obor pastorační a sociální práce na Karlově univerzitě a absolvoval množství tréninků v oblasti poradenství, managementu, biblické pastorační a práce se závislými. Asistentka vedoucího programu a pracovnice v oblasti sociální má středoškolské vzdělání. Vedoucí pracovních činností, poradce a učitel biblického studia je bývalým studentem střediska a má základní vzdělání. V současnosti studuje na vyšší odborné škole (VOŠ), prošel množstvím výcviků a absolvoval školu TCIMI. Účetní a asistentka střediska má středoškolské vzdělání, vedoucí pracovník v poradenské oblasti a příjemce nových studentů má vystudovaný obor pastorační a sociální práce na Karlově univerzitě a absolvoval VOŠ a projektový manažer absolvoval VOŠ.

Primární prevenci, práci s mládeží, evangelizační aktivity, spolupráci s jinými organizacemi a fundraising má na starost rovněž absolvent VOŠ. Bývalí studenti, kteří se rozhodli v programu zůstat a připravovat se na roli pracovníků mají na starost provoz střediska, výrobu a prodej výrobků a kuchyň.⁸⁵

Výcvikový program Teen Challenge pro pracovníky TCIMI

První ročník programu byl otevřen roku 2006 jako součást mezinárodního vzdělávacího institutu TCIMI (Teen Challenge International Ministry Institute). Škola je určena především pro studenty, kteří úspěšně dokončili program, a pro zájemce z řad církve. Program je strukturovaný do dvou základních oblastí: osobnostní růst (duchovní, morální, emocionální a sociální) a dovednosti. Součástí školení je především účast na praxi ve všech typech služeb, které Teen Challenge poskytuje. Cílem je zjistit pro kterou práci má student nejlepší předpoklady.⁸⁶

5.2 Metody práce v rehabilitačních a resocializačních střediscích

Práce v rehabilitačních a resocializačních střediscích je postavena na principech terapeutických komunit. Kratochvíl práci terapeutických komunit definuje jako „*určitý způsob nebo metodu léčení, která využívá dynamického kontextu společně žijící skupiny osob. Vlastní terapeutická komunita v užším smyslu je specifická léčebná metoda, při níž se v rámci obecné terapeutické komunity vytvářejí intenzivní a dobře organizované malé skupiny s primárním cílem strukturální přeměny pacientovy osobnosti a jeho socializace, případně pracuje celá malá komunita jako taková skupina.*“ Terapeutická komunita musí být bezpečným místem v upevňujícím prostředí. Léčebný potenciál je založený především na interpersonálním učení.⁸⁷

Mezi metody, které příznivě působí na studenty v programu Teen Challenge patří pevný řád a strukturovaný program, skupinová práce, práce s jednotlivcem, ergoterapie, nácvik využívání volného času a vzdělávání. V práci se studenty se využívá rozhovor, pozorování a aktivní naslouchání.

---

⁸⁵ <<http://www.teenchallenge.cz/en/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/sluknov/tym-pracovnik>> [cit. 12. 2. 2010]

⁸⁶ <<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/vycvikovy-program-tcimi>> [cit. 12. 2. 2010]

⁸⁷ Kratochvíl, S. *Terapeutická komunita*. Praha : Academia, 1979, str. 13, 170.

Pevný řád vyžaduje okamžitou změnu v chování studenta ihned po nástupu do programu. Řád slouží podle Kaliny pro bezpečnější zakotvení v komunitě, uživatelé služby se skrze něj „učí smyslu pro strukturu, koherenci a rozlišování různých typů komunikace a interakce, což má samo o sobě resocializační význam“. Dalším důležitým přínosem pevného řádu je praktická neexistence času, kdy by jedinec zůstal sám se sebou a tudíž i nemožnost se od skupiny izolovat.⁸⁸

Práce ve skupinách je důležitá v učení se novým dovednostem. Ve skupině se jedinci musí naučit skupinové komunikaci i tomu, jak ji adekvátně používat. Také si musí velmi brzy uvědomit hranice svého chování vůči druhým lidem a naučit se je respektovat.⁸⁹

Práce s jednotlivcem není v Teen Challenge postavena na poradenství, přesto má každý student přidělený jednoho pracovníka, který mu slouží jako poradce v krizové situaci.

Ergoterapie slouží k osvojení nebo obnovení pracovních návyků a dovedností. Práce navíc posiluje hodnoty komunity, sebeúcty a sociální odpovědnost. Studenti se musí naučit spolupráci, učí se úctě k autoritám a především si osvojují přijímání kritiky.⁹⁰

Volný čas v komunitě neslouží k izolaci od společenství, ale k neformálním interakcím v nejrůznějších situacích. Mezi volnočasové aktivity patří například sportování, zátěžové aktivity, hraní her a umělecká činnost. Aktivity jsou zdrojem zábavy, uvolnění, pozitivních zážitků a především stmelují kolektiv. Navíc vytváří návyk pro využívání volného času po odchodu z komunity.⁹¹

Umět správně využívat volný čas je dovednost, kterou se musí naučit všichni studenti. Dřív volný čas vyplňovala závislost. Nyní je třeba prázdné místo nahradit jinou aktivitou. Dalším důvodem je fakt, že v okamžiku ukončení programu a nástupu do práce se někteří bývalí studenti snaží zahltit povinnostmi, aby nemysleli na svou minulost. Práce je může zcela pohltit a neschopnost relaxovat se projeví stresem, který může vést k recidivě.

---

⁸⁸ Kalina, K. *Terapeutická komunita-Obecný model a jeho aplikace v léčbě závislosti*. Praha : Grada, 2008, str. 111, 112.

⁸⁹ Tamtéž, str. 116.

⁹⁰ Tamtéž, str. 117.

⁹¹ Tamtéž, str. 117-118.

Důležitým pilířem programu Teen Challenge je **vyučování**, které se skládá z osobního a skupinového studia, biblického studia, studia Bodu obratu a tematického vyučování, které reaguje na aktuální problémy daného studenta.⁹²

Bod obratu je program primárně zaměřený na práci s lidmi v církvi, ale v konečném důsledku je určen každému, kdo se rozhodl nechat ve svém životě působit Boha. Proto jej Teen Challenge využívá ve svých resocializačních a rehabilitačních střediscích k vyučování. Koordinátorem programu Bodu obratu pro ČR je Petr Král. Během vyučování si lidé mohou osvojit dovednost jak zápasit se závislostí a jak se jí vyhnout. Program je založený na třech základních pilířích. Prvním je bezpečí, tj. bezpečné prostředí, ve kterém mohou lidé dát průchod svým pocitům a obavám, a kde mohou sdílet své problémy, dále podpora neboli možnost podpory společenství, které ulehčí přechod přes krizové období, a učednictví skrze předávání zkušeností lidí, kteří podobné problémy překonali.⁹³

Program je strukturovaný do dvou částí. Bod obratu I. má za cíl překonat závislost, Bod obratu II. je založený na potřebě druhých lidí v našich životech. Vyučování Bodu obratu je primárně zaměřeno na změnu srdce, ne na změnu chování.⁹⁴

Celý program Teen Challenge je postaven na křesťanských zásadách. Nadějí na nový život a východiskem z problémů je víra v Ježíše Krista jako Spasitele. Během programu se studenti učí, jak aplikovat biblické postoje do svého života, upevňují svůj vztah s Bohem, postupně se začleňují do života společnosti i do života církve. Během celého programu jsou studenti vedeni k tomu, aby si dali do pořádku vztahy s rodinou. Mnozí studenti, kteří program dokončí, se posléze stávají buď pracovníky v Teen Challenge nebo pracovníky v církvi.

---

⁹²<<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/postovice/ke-staeni>> [cit. 12. 2. 2010]

⁹³<<http://www.teenchallenge.cz/cs/aktivity/bod-obratu>> [cit. 12. 2. 2010]

⁹⁴<<http://www.teenchallenge.cz/cs/aktivity/bod-obratu/ke-staeni>> [cit. 12. 2. 2010]

5.3 Pobyt studentů v resocializačních a rehabilitačních střediscích

Cílem práce ve střediscích je trvalá abstinence, osobní proměna a začlenění do běžného života společnosti a do života církve. Studenti se během pobytu ve středisku učí disciplíně a budují si nový žebříček hodnot, založený na křesťanských pravidlech. Zájemce musí být motivován k léčbě, přičemž je předem seznámen s křesťanskými principy programu.

Mezi uživatele služby se řadí lidé ve věku 17-46 let, závislí na omamných a psychotropních látkách, případně s jiným druhem závislosti, kteří se mohou prokázat platným průkazem totožnosti a kteří mají platné zdravotní pojištění. Věkovou hranici je možné upravit na základě individuálního zvážení. Zdravotní a mentální stav zájemce nesmí znemožňovat účast na programu. Středisko není detoxikačním zařízením, tj. pokud to vyplývá z charakteru závislosti, prodělá zájemce detoxikaci před nástupem do střediska. V případě zaměstnanosti je nutné, aby zájemce předložil potvrzení o pracovní neschopnosti, a v případě nezaměstnanosti je nutná evidence zájemce na úřadu práce. Pobytové náklady se odvíjí od aktuálních cen potravin, energií a dalších proměnných faktorů a platí se začátkem měsíce. Každý student si pobyt ve středisku hradí formou finančního příspěvku. Je na něm, jaký zdroj peněz použije (sociální nebo nemocenské dávky, příspěvky od rodiny aj.). Se svými financemi se student učí hospodařit. Po domluvě se svým poradcem většinou své příjmy rozdělí na pohledávky vůči středisku, splácení dluhů z minulosti a ze zbylých peněz se snaží něco ušetřit na dobu po dokončení programu.⁹⁵

Etapy pobytu ve středisku

Pobyt ve středisku je rozdělen do pěti etap. Na začátku programu se studenti vzdávají mnohých práv, která následně získávají zpět paralelně s tím, jak se mění jejich život, jejich postoje a jak dalece jsou schopni být odpovědni za své jednání. Práva jsou studentům omezena z důvodu jejich osobní ochrany.

---

⁹⁵<<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/sluknov/ke-staeni>> [cit. 12. 2. 2010]

První etapou je **příjem do střediska**, který obsahuje především vstupní pohovor, prohlídku osobních věcí, která předchází vnesení návykových látek do budovy střediska, a uložení osobních věcí, dokladů a peněz do depozitu. Studentovi je zároveň přidělen poradce z řad pracovníků a může mu být přidělen jeden ze starších studentů, který zajistí, že si nový student rychleji zvykne na chod střediska. Druhou etapou je období **aklimatizace**. Zahrnuje období prvních 14 dnů pobytu ve středisku. Je jednou z nejtěžších částí programu, protože obsahuje nejvíce úkolů a omezení. Mnozí studenti odchází právě v tomto období. Mezi úkoly patří seznámení se s chodem programu, s jednotlivými aktivitami a především s pravidly, která je nutné dodržovat. Z důvodu zvýšené ochrany studenta před jeho minulostí je mu zakázáno telefonovat (má ale možnost informovat telefonicky rodinu, kde se nachází), dopisovat si a nesmí zůstat sám. Na konci tohoto období podepisuje „Rezidenční smlouvu“. Následuje **první skutečná fáze programu**, která trvá přibližně 3 měsíce. Ani v této etapě nesmí student sám opouštět komunitu ani jet na dovolenou. Oproti předešlému období ale může telefonovat a posílat dopisy. Po měsíci je mu umožněna i první návštěva rodinných příslušníků. Během období se student účastní všech aktivit a začíná se změnou postojů a životního stylu. Na konci může požádat o přestup do další fáze, který je mu schvalován pracovníky. Zda se postup uskuteční, závisí na míře změn, které v životě studenta proběhly. **Druhá fáze** trvá přibližně 6 měsíců. Je již znatelným posunem v životě studenta. Společně s přijímáním větší odpovědnosti za své činy jsou studentům dovoleny vycházky a dovolenky. Současně ale platí, že student musí být dobrým vzorem pro studenty v 1. fázích programu, musí na něm být patrná proměna postojů a životního stylu a opět se účastní všech aktivit střediska. Po šesti měsících může student podat žádost na přestup do další fáze. Žádost se skládá z písemné odpovědi na otázku: „Jaké změny jsou patrné na tvém životě?“ Jeho žádost je opět schvalována prostřednictvím pracovníků střediska. **Třetí fáze** trvá přibližně 3 měsíce. I v této fázi se student plně účastní všech aktivit střediska a podřizuje se pravidlům. Paralelně k tomu se ale rozvíjí jeho svoboda a zodpovědnost. Učí se samostatně pracovat mimo středisko, pomáhá studentům v 1. a 2. fázi a pomalu si zajišťuje zázemí po odchodu ze střediska. Většinou po třech měsících ukončuje program a absolvuje slavnostní rozloučení.⁹⁶

---

⁹⁶<<http://www.teenchallenge.cz/en/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/plzen/ke-staeni>> [cit. 12. 2. 2010]

Denní režim ve středisku

Během pobytu musí studenti dodržovat přesně stanovený denní režim. Režim se může v jednotlivých střediscích lišit a to především v časovém uspořádání, ale základní struktura zůstává stejná. Níže je uveden denní rozvrh střediska Poštovice. Týden je zde rozdělen na pracovní dny a na víkend.

V **pracovní dny** je budíček v 6:00. Po něm následuje hygiena, úklid a ranní ztišení. Ranní ztišení je celkovou osobní duchovní přípravou pro daný den. Může obsahovat například modlitby nebo čtení Bible. Po ztišení následuje vyučování od 7:20 do 9:00. Předměty vyučování jsou uvedeny výše. Zbytek dopoledne a větší část odpoledne (9:15 – 18:00) jsou věnovány pracovním aktivitám, které jsou přerušeny obědem a svačinou. Po práci následuje večere a osobní volno až do 20:05, kdy je opět ztišení a samostudium až do 21:30. Den končí hygienou a večerkou, která je ve 22:00. Jediný den, který je strukturovaný jinak, je čtvrtek. Ve čtvrtek končí pracovní doba o půl hodiny dříve než běžně. Následuje opět osobní volno a večere, ale poté je shromáždění od 19:30 do 21:00. **Víkendy** jsou koncipovány volněji. Budíček v sobotu je v 8:00. Následuje snídaně a osobní ztišení do 9:15. V době mezi 9:30-13:30 je opět práce. V 13:30 je oběd. Po obědě je možné jít na nákupy, výlety, hrát různé hry nebo sportovat. 18:00-18:55 je samostudium, následně večere a večer je osobní volno spojené se sledováním televize nebo videa. Večerka je opět v 22:00. Neděle začíná v 7:00, následuje snídaně a odjezd na shromáždění do místního sboru v 8:20. V 14:00 je oběd, po kterém je opět osobní volno, prostor jít na nákupy nebo spát. V 18:00 je samostudium, v 18:45 večere a po krátkém osobním volnu následuje skupinové hodnocení uplynulého týdne. Ve 21:00 je krátké ztišení, po kterém mohou studenti jít spát.⁹⁷

---

⁹⁷<<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/postovice/ke-staeni>>
[cit. 12. 2. 2010]

5.4 Pravidla ve středisku a kázeňský řád

„Pravidla programu se dají shrnout do tří tezí: ŽÁDNÉ DROGY, ŽÁDNÉ NÁSILÍ, ODPOVĚDNOST.“⁹⁸

Ve středisku platí množství pravidel, která chrání studenty před jejich starým způsobem života a která je zároveň učí disciplíně. Disciplína a pevný režim jsou pojmy, které nejsou vlastní většině začínajících studentů, a které jsou pro jejich následné začlenění do společnosti nezbytné.

Pravidla se vztahují především k návykovým látkám – není dovoleno o nich mluvit, vnášet je do střediska ani je užívat během pobytu ve středisku a to ani na vycházkách a dovolenkách. S tímto pravidlem se pojí i právo pracovníků provést kdykoliv prohlídku osobních věcí a provést toxikologické vyšetření moči nebo dechovou zkoušku na alkohol. Kvůli zabránění kontaktu s lidmi, kteří jsou zapleteni do drogové minulosti studentů, upravují střediska zvláštní pravidla týkající se telefonování, dopisování, návštěv a dovolenek. To jsou oblasti, ve kterých student získává práva až v průběhu programu, kdy se postupně učí odpovědnosti za své chování. Důležitým bodem jsou i vztahy. Program je zaměřen na osobní růst a na osobní proměnu. Partnerské vztahy během pobytu ve středisku brzdí růst. Proto je po dobu pobytu v programu zakázáno jakékoliv navazování vztahů a to jak heterosexuálních, tak homosexuálních. Důležitá jsou i hygienická opatření, vzhledem k tomu, že do střediska jsou přijímáni i HIV pozitivní studenti a studenti se žloutenkou typu B a C. Další pravidla se týkají 100% účasti na akcích a programech organizovaných střediskem, správného a upraveného stylu oblékání, návštěv u lékaře a stravování.⁹⁹

---

⁹⁸<<http://www.teenchallenge.cz/en/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/sluknov>>
[cit. 12. 2. 2010]

⁹⁹<<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/postovice/ke-staeni>>
[cit. 12. 2. 2010]

K pravidlům se váží i **práva studentů**, kam patří především dobrovolnost příchodu a odchodu. Nikdo není nucen program dokončit, maximálně může být k tomuto motivován. Každý student má také právo rozhodovat o svých záležitostech. To se děje prostřednictvím domluvy s osobním poradcem. Dalším významným právem je právo na podání stížnosti a právo očekávat od pracovníků odpovídající reakci na tuto stížnost.¹⁰⁰

Kázeňský řád řeší přestupky, které se dělí na méně závažné a na závažné. Postihy se odvíjí od stupně závažnosti přestupku a od fáze programu, ve které se student nachází. To znamená, že od studenta ve třetí fázi programu se očekává jiný přístup k pravidlům než od studenta, který je v programu teprve měsíc.

Mezi méně závažné přestupky patří například osobní hygiena, úklid pokoje, nevhodné oblečení nebo účes nebo neplnění pokynů pracovníků. Kázeňské postihy za takové přestupky jsou například práce navíc nebo ztráta privilegií. Mezi závažné přestupky patří především užití omamných látek, krádeže, fyzický nebo verbální útok na pracovníky nebo na ostatní studenty, jakékoliv sexuální chování, stálé porušování pravidel nebo projevy negativního postoje a nespolupráce. Kázeňské postihy se skládají například z práce navíc, veřejné omluvy nebo podmíněného případně úplného vyloučení.¹⁰¹

---

¹⁰⁰<<http://www.teenchallenge.cz/cs/programy-teen-challenge/strediska-pro-muze/postovice/ke-staeni>>
[cit. 12. 2. 2010]

¹⁰¹Tamtéž [cit. 12. 2. 2010]

6 KAZUISTIKY

Následující text vychází z rozhovorů s bývalými studenty resocializační a rehabilitační služby Teen Challenge. Jména jsou z důvodu ochrany osobních údajů změněna. Přezdívky si určili sami dotázaní.

Každý příběh je rozdělen do tří etap následovně:

1. Etapa sociální analýzy
2. Terapeutická etapa v Teen Challenge
3. Výsledná práce

Roman

1. Roman je muž ve věku 27 let. Vyrůstal v rozvedené rodině, kde byl mezi sourozenci nejstarší. Má mladší sestru a mladšího bratra.

Problémy se závislostí měla sestra, bratr a nevlastní otec. Roman sám začal kouřit v pěti letech, poprvé vyzkoušel alkohol ve dvanácti letech a marihuanu v patnácti letech. Později vyzkoušel i jiné drogy. Závislým se stal na cigaretách, alkoholu a na marihuaně. K experimentování ho vedla touha překračovat hranice. Závislost trvala přibližně šest let.

2. O organizaci Teen Challenge se dozvěděl skrze církev, kterou navštěvovala jeho matka. K léčbě se rozhodl v době, kdy cítil silné nutkání vzdát svůj život a spáchat sebevraždu. V programu Teen Challenge byl jeden rok. Pobyt hodnotí jako dlouhý a tvrdý boj, kdy musel sám sebe přemáhat. Na druhou stranu zde postavil pevný základ pro svůj další život. Na práci organizace oceňuje, že je neustále v pohybu. Pracovníci se musí rychle rozhodovat a to klade vysoké požadavky na jejich víru. K tomu jako současný pracovník poukazuje na častou nejistotu, která ale v konečném důsledku tvoří to správné kouzlo celé práce.

3. Po ukončení programu nastoupil na vyšší odbornou školu a po dokončení studia se vrátil do Teen Challenge jako pracovník. Jeho vizí do budoucnosti je osobní rozvoj a hlubší proměna jeho osobnosti. Také touží podnikat.

Vlastík

1. Vlastík je muž ve věku 41 let. Vyrůstal v rodině, kde otec pil alkohol a fyzicky ubližoval mace, která se s ním později, když bylo Vlastíkovi 8 let, rozvedla. Jeho matka jako samoživitelka měla mnoho práce a nemohla se svým dětem, Vlastíkovi a jeho dvěma bratry, příliš věnovat. Ani se sourozenci neměl Vlastík dobrý vztah a dodnes se spolu vnitřně neznají.

Jak bylo výše uvedeno, otec byl závislý na alkoholu a později experimentoval i s různými psychofarmaky. Vlastík sám se prvně setkává s alkoholem přibližně ve dvanácti letech a později se na něm stává závislým. Příčinu experimentování s alkoholem vidí v absenci smyslu života a v bezcíllosti, ve které žil. Závislost trvala několik let. Po těchto letech se cítil jako na dně. Uvědomil si, že potřebuje pomoc, protože sám už neměl sílu žít. Vyhledal několikrát psychiatra, který jej vždy vyslechl a napsal mu potřebné léky.

2. O Teen Challenge se dozvěděl od své kamarádky a rozhodl se nastoupit do programu. Průběh pobytu byl náročný. Nejtěžší pro něj bylo žít pod jednou střechou s lidmi, se kterými si nerozuměl. Na druhou stranu zde poznal i dobré přátele. V programu byl 14 měsíců. Na organizaci se mu líbí, že její program je cele založený na Bibli. Také oceňuje ochotu pracovníků, kteří se do práce pouští. K tomu dodává, že by přivítal, kdyby někteří pracovníci disponovali větší duševní a duchovní zralostí.

3. Po ukončení programu pracoval rok jako dobrovolník v Teen Challenge. Poté se přestěhoval a téměř okamžitě si našel práci. Jeho snem do budoucnosti je založit rockovou kapelu, která by hrála jeho písně. Také by se chtěl věnovat vzdělávání mužů, aby se stali skutečnými muži. Nyní je Vlastík ženatý a je otcem dvou dětí. Společně se svou rodinou touží sloužit Bohu a naplnit jeho plán ve svých životech.

Kwetena

1. Kwetena je muž ve věku 40 let. Od pěti let žil s matkou v rozvedené rodině, otce viděl jen příležitostně. Má starší sestru, se kterou vycházel dobře až do jejího odchodu z domova pro neshody s matkou v šestnácti letech.

Neví o nikom z rodiny, kdo by bral drogy nebo měl problémy s jiným typem závislosti. Kwetena sám se ve věku třinácti let setkává s cigaretami a s alkoholem. V sedmnácti letech začal experimentovat s marihuanou a toluenem. Posléze vyzkoušel většinu nejčastějších drog na českém trhu, zejména pervitin a heroin, na kterých se stal závislý. K experimentování s drogami jej vedla nezodpovědnost, touha po nových zážitcích a tlak party. Závislost trvala přibližně šest let.

2. Pracovníci Teen Challenge Kwetenu a jeho partu vyhledali na ulici a pozvali jej do kontaktního centra, kde se rozhodl nastoupit do programu. Zpočátku byl ve středisku se dvěma svými přáteli, což mu přivykání velmi usnadnilo. Postupně do programu nastoupilo více lidí a přišlo více povinností. Celou dobu měl podporu v pracovnících, na kterých oceňuje jejich kladný přístup, a to, že jsou sami dobrými křesťany. V programu byl 18 měsíců. Na práci organizace Teen Challenge nejvíce oceňuje zřetelný vztah pracovníků i studentů s Bohem, který jim pomáhá překonat mnohdy objektivně nepřekonatelné problémy. Na druhou stranu poukazuje na to, že mnozí pracovníci mají velmi náročnou službu a to nejen časově, ale i fyzicky. Navrhuje rozšířit řady pracovníků a dát jim specifitější zaměření, a především vytvořit post finančního manažera, který v práci chybí.

3. Po ukončení programu nastoupil jako pracovník Teen Challenge. V současné době je již 8 let zaměstnancem. Jeho snem do budoucna je rozšířit práci ve svém zařízení a postavit dům pro svoji rodinu a pro děti, které mají s manželkou v pěstounské péči.

Klára

1. Klára je žena ve věku 28 let. Vyrůstala v úplné rodině. Otec byl dominantní, spíše cholerik, matka silně submisivní. Proto neměla u svých dětí autoritu. S otcem se Klára neměla ráda. Někdy pil a to Klára těžko nesla. Postupem času se mu oddalovala víc a začala jej nenávidět. Klára má také o rok mladší sestru, se kterou si začaly více rozumět až v pubertě.

Problémy s alkoholem měl nejen otec, ale i oba strýcové. Klára sama ve čtrnácti letech poprvé vyzkoušela marihuanu, v patnácti různá psychofarmaka, psychedelické houby a později i extázi a nitrožilně pervitin. Období experimentování trvalo do sedmnácti let, ale podle Kláry se na žádné z uvedených látek nestala závislou. Příčinu svého chování vidí v nespokojenosti s rodinným zázemím, v nepřijetí sama sebe, nudě a touze poznat něco nového. Také ji lákalo nebezpečí, které se s drogami pojí. Odbornou pomoc nakonec vyhledala z jiného důvodu než kvůli závislosti na drogách. Klára propadla depresím, nevěděla si se sebou rady a nakonec se u ní začala projevovat anorexie. Nejprve vyhledala psychologickou pomoc. Spolupráci s psychologem ale brzy ukončila, protože měla pocit, že je již vše v pořádku. Problém s anorexií ale nevymizel a Klára se jej rozhodla vyřešit.

2. Skrze církve, kterou v té době navštěvovala, se seznámila s programem Teen Challenge a posléze do něj nastoupila na dva měsíce. Program nedokončila, přesto v současné době nemá žádné objektivní problémy. Na práci Teen Challenge se jí líbí, že se ujmou jakéhokoliv člověka z jakékoliv sociální skupiny, protože skrze křesťanskou víru vidí naději pro každého. Oceňuje dobrou propracovanost a odstupňovanost služby v oblasti práce s lidmi závislými na drogách nebo na alkoholu. K léčbě poruch příjmu potravy má naopak silné výhrady. Také poukazuje na to, že mnoho studentů zůstává po léčbě v programu, čímž snižují jeho profesionalitu.

3. Po ukončení programu se Klára vrátila ke své rodině, dokončila školu a nyní je na mateřské dovolené se svým druhým synem. Jejím snem do budoucna je vychovat dobře své dva syny, zajistit jim příznivé a podnětné prostředí funkční rodiny a dát jim víc lásky a jistoty, než se dostalo jí samotné. Také touží najít práci, která by ji bavila a uspokojovala a ve které by mohla pomáhat mladým lidem, kteří se octili na „šikmé ploše“. V duchovní oblasti touží žít čistým životem v souladu s tím, co pro ni má připraveno Bůh a také by chtěla být dobrou ženou svému muži.

ZÁVĚR

Z práce vyplývá, že dominantní úlohu v životě člověka hraje rodina. V rodině se učíme navazovat vztahy, učíme se porozumět světu okolo nás a zvnitřňujeme si žebříček hodnot. Ve světě neexistuje dokonalý model rodiny. Dokonce sebelepší rodiče mohou mít dítě, které se dostane do problémů se závislostí. Přesto je jasné, že takoví rodiče si s problémem svého dítěte budou umět poradit mnohem lépe než rodiče, kteří si s dítětem nevěděli rady již dříve. V kazuistikách můžeme pozorovat rodinné zázemí bývalých studentů organizace. Dva ze čtyř dotázaných měli rozvedené rodiče, jeden uvedl, že rodina příliš nefungovala. Na otázku drog a alkoholu v rodině odpověděli kladně tři ze čtyř dotázaných. Během svého dětství se učíme vzorcům chování od svých nejbližších. Děti jsou velmi vnímavé a učenlivé. To, co jsme viděli a zažívali v dětství, si s sebou neseme na celý život. Je až zarážející, kolikrát podvědomě zareagujeme stejně jako naši rodiče, přestože jako děti jsme věřili, že jednou budeme schopni řešit problémy konstruktivnějším způsobem.

Organizace Teen Challenge se nesnaží nahradit svým studentům rodinné zázemí, ale učí je jak se správně orientovat v životě a jak si vybudovat nový žebříček hodnot tak, aby z nich jednou byli dobří manželé, manželky, rodiče nebo přinejmenším děti svých rodičů. Proměna osobnosti trvá dlouho a je potřeba zbavit se mnohé zátěže z dřívějšího života. Podle filosofie organizace je to možné skrze vydání se do rukou Boha, který se stává pro nové věřící duchovním otcem, učitelem i přítelem. Bůh nenásilným způsobem mění lidské postoje, léčí hluboká zranění a nabízí odpuštění všem, kdo o odpuštění upřímně stojí. Již od samotného vzniku organizace byl Bůh vždy tím nejlepším terapeutem, který si troufl měnit v lidech i to, co bylo podle lidského rozumu nezměnitelné. Bez něj by práce organizace neměla žádný smysl.

Uživatelé služeb Teen Challenge jsou motivováni také ke změně vztahů, které jsou pro jejich životy důležité. Mnozí z nich si v nitru nesou hluboká zranění, která mohou být vyléčena jen skrze osobní pokoru a snahu pochopit toho druhého, přestože jeho pohnutky mohou být pro nás nepochopitelné.

Často je to velmi dlouhý běh s nejistým koncem, ale vždy se vyplatí se alespoň pokusit. Opuštění je minimem v tom, co můžeme ve vztahu k druhému člověku, který nás zranil, udělat. Je to první a často nejtěžší krok z naší strany.

Jako velmi vhodné můžeme vidět i propojení práce Teen Challenge s církví. Bývalí studenti zde mohou najít útočiště a především nové přátele, kteří jim pomohou s návratem do běžného života. Teen Challenge je svým posláním službou církve lidem a tento úkol plní tím nejlepším způsobem. Přináší naději těm, kdo se ocitli v beznadějně situaci, a přitom nikomu nestrání. Organizace zastává čestné místo v systému péče o osoby se závislostí a je v této oblasti velkým přínosem.

Na závěr bychom rádi popřáli organizaci a všem jejím pracovníkům mnoho úspěchů, protože úspěch na tomto poli znamená zachránit lidský život a dát mu nový smysl.

SEZNAM ODBORNÉ A POUŽITÉ LITERATURY

- Arterburn, S., Burns, J. *Drogy klepou na dveře*. 1. vyd. Brno : Nová naděje, 2001. 211 s. ISBN 80-86077-03-9.
- Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 2003. 104 s. ISBN 80-7239-148-8.
- Čížková, J., Binarová, I., Holásková, K. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 1. vyd. Olomouc : UP, 1999. 175 s. ISBN 80-7067-953-0.
- Hodovský, I., Dopita, M. *Etika a sociální deviace*. 1. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. 327 s. ISBN 80-7182-049-0.
- Klindová, L., Rybářová, E. *Vývinová psychológia*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972. 136 s. ISBN 67-099-72.
- Lisá, L., Kňourková, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. vyd. Praha : AVICENUM, 1986. 274 s. ISBN 08-084-86.
- Petřková, A. *Nástin ontogeneze dětství a dospívání*. 1. vyd. Olomouc : UP, 1991. 42 s. ISBN 80-7067-002-9.
- Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. 1. vyd. Praha : G plus G, 1996. 143 s. ISBN 80-901896-5-2.
- Train, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-503-2.
- Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozšířené a přepracované vydání. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese - Variabilita patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-214-9.
- Vojtová, V. *Kapitoly z etopedie I. - Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. 2. přepracované a rozšířené vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.

Vágerová, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

Kratochvíl, S. *Terapeutická komunita*. 1. vyd. Praha : Academia, 1979. 122 s. Bez ISBN.

Kalina, K. *Terapeutická komunita-Obecný model a jeho aplikace v léčbě závislostí*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. 400 s. ISBN 978-80-247-2449-2.

Wilkerson, D. *Dýka a kříž*. 8. vyd. Praha : Křesťanský život, 2003. 198 s. ISBN 80-7112-090-1.

Cruz, N. *Utíkej, malý, utíkej*. 1. vyd. Praha : Křesťanský život, 1992. 204 s. ISBN 80-7112-012-X.

Stamps, D.(ed) *Studijní Bible s výkladovými poznámkami*. Vydání neuvedeno. Springfield : Life Publishing International, 2009. 2336 s. ISBN 978-0-7361-0420-3.

Nešpor, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 128 s. ISBN 80-7178-086-3.

Legislativa:

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*

Internetové zdroje:

Teen Challenge International ČR [online] . [cit. 12.2. 2010] . Dostupné na internetu: <<http://www.teenchallenge.cz>>.

Apoštolská církev ČR [online] . [cit. 12.2. 2010] . Dostupné na internetu: <<http://www.apostolskacirkev.cz>>.

POINT 14 [online] . [cit. 12.2. 2010] . Dostupné na internetu: <<http://www.tycko.cz>>.

SEZNAM PŘÍLOH A PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Systém péče v oblasti primární prevence v ČR

Příloha č. 2 Systém péče v oblasti sekundární prevence v ČR

Příloha č. 1

System péče v oblasti primární prevence v ČR

Primární prevencí se zabývá množství státních a nestátních neziskových organizací. Mnohé z nich jsou registrovány jako služby sociální prevence dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*. Následující text vyzdvihuje jednotlivé oblasti primární protidrogové prevence i s konkrétními příklady jednotlivých organizací. Cílem tohoto textu není vyjmenovat veškeré organizace, ale pouze osvětlit systém péče.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“¹⁰²

V České republice působí například následující organizace: nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ARCHA v Náchodu, nízkoprahové centrum pro děti a mládež o.s. Salinger v Hradci Králové nebo EZOP v Novém Městu na Moravě.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

„Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.“¹⁰³

V České republice v této oblasti působí například: AuXilium Vsetín, P-centrum Olomouc, sdružení PIAFA ve Vyškově, Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice nebo o.s. Centrom v Ostravě.

---

¹⁰² Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*, § 62.

¹⁰³ Tamtéž, § 65.

Další organizace pracující v oblasti primární prevence jsou například Sdružení D v Olomouci, sdružení pro podporu prevence závislostí a sociálně patologických jevů CITADELA v Bruntálu, komunitní centrum pro děti a mládež Cheiron T v Táboře a tradičně již v naší republice působí v oblasti primární prevence i Charita a Diakonie.

Příloha č. 2

Systém péče v oblasti sekundární prevence v ČR

Sekundární prevencí se zabývá množství státních a nestátních neziskových organizací. Mnohé z nich jsou, stejně jako služby primární prevence, registrovány jako služby sociální prevence dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, *ve znění pozdějších předpisů*. Níže jsou rozepsány jednotlivé oblasti péče o osoby se závislostí v rámci sekundární prevence i s konkrétními příklady jednotlivých organizací.

Psychiatrické léčebny

Psychiatrické léčebny jsou užitečné v práci s lidmi se závislostí především v oblasti detoxifikace a skrze AT ordinace. Psychiatrických léčeben je v České republice velké množství. Namátkově lze uvést například Psychiatrickou léčebnu v Bohnicích, Šternberku, Hodoníně a v Karviné.

Ordinace AT

Ordinace AT jsou ambulantním zařízením zaměřeným na léčbu problémů působených alkoholem nebo jinými návykovými látkami.¹⁰⁴

Ordinace jsou často součástí psychiatrických klinik nebo nemocnicí. Tuto službu poskytuje například Psychiatrická klinika FNHK, Psychiatrická léčebna Šternberk nebo Ambulance AT při Fakultní nemocnici v Olomouci.

Detoxifikace

Cílem detoxifikace je zbavit tělo jedovatých látek a překonat odvykací obtíže. Po detoxifikaci je dobré využít některou následnou službu z nabídky – pobyt v terapeutické komunitě, ambulantní léčbu a jiné.

Na detoxifikaci se specializují především psychiatrické kliniky a nemocnice. Z psychiatrických klinik je to například klinika v Bohnicích, v Olomouci nebo v Plzni. Mezi nemocnice můžeme uvést Vojenskou nemocnici v Olomouci.

---

¹⁰⁴ Nešpor, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha : Portál, 1995, str. 56.

Substituční léčba

Substituční léčba je léčba aplikovaná při závislosti na opiátech. Slouží ke snížení konzumace nelegálních drog, k předejití dalšího šíření krevně přenosných nemocí a jako prevence kriminality spojené s užíváním opiátů. K tomuto účelu se používá generický metadon nebo buprenorfin.

Na léčbu generickým metadonem se specializuje například pražská Všeobecná fakultní nemocnice, Centrum metadonové substituce, o.p.s. Drop-In, Sdružení Podané ruce nebo Ambulance AT při Fakultní nemocnici v Olomouci.

Organizace poskytující léčbu buprenorfinem (Subutex) jsou například o.s. SANANIM, Jihočeské substituční centrum, o.s. Prevent, pražská Fakultní nemocnice Motol nebo RIAPS ve Dvoře Králové nad Labem.

Internetové poradenství

Mezi nejznámější internetové poradny můžeme zařadit Laxus, internetovou poradnu Prev-Centrum, Drogovou poradnu o.s. SANANIM, EXTC nebo CPPT.

Linky pomoci

Linku pomoci má většina organizací zabývajících se prací s osobami se závislostí. Linky pomoci mohou mít různá zaměření. Některé slouží k prvnímu kontaktu zájemce o službu s pracovníky střediska. Po kontaktu většinou následuje sjednání schůzky. Jiné linky pomoci slouží jako poradenské linky. Pracovník má většinou seznam zařízení, na která může volajícího přepojit podle jeho aktuálního problému. Třetím druhem linek jsou linky specializované na určitou oblast. Mají sice pracoviště, na kterém si lze dojednat schůzku, počítá se ale, že problém může být vyřešen i telefonickou cestou.

Patří sem například o.s. Podané ruce s celorepublikovou působností, Středisko prevence a léčby drogových závislostí Drop In o.p.s. s celorepublikovou působností, Česká společnost AIDS pomoc s celorepublikovou působností, o.s. SANANIM s celorepublikovou působností, o.s. DRUG OUT - Klub, Centrum krizové intervence Spirála nebo D-stop.

Kontaktní centra

„Kontaktní centra jsou nízkoprahová zařízení poskytující ambulantní, popřípadě terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem služby je snižování sociálních a zdravotních rizik spojených se zneužíváním návykových látek.“¹⁰⁵

Kontaktní centra slouží k nezávaznému seznámení s organizací. Skrze centra je možné dojednat další spolupráci. Mezi nejznámějšími můžeme opět uvést o.p.s. Drop-In, kontaktní centrum PREVENT, Drug azyl, o.s. KOTEC, KAPPA, K-centrum Magdaléna nebo Program terénní a kontaktní práce s uživateli drog RIAPS.

Terénní práce

Terénní práce zahrnuje aktivní vyhledávání a nabízení pomoci osobám ohroženým sociálně-patologickými jevy a rizikovým způsobem života, u kterých je předpoklad, že samy pomoc nevyhledají. Práce probíhá v přirozeném prostředí cílové skupiny osob.¹⁰⁶

Nízkoprahové sociální služby pod sebe sdružuje ČAS – Česká asociace streetwork. Mezi organizace zabývající se terénní prací patří například o.p.s. Drop-in, o.s. SANANIM, NO BIOHAZARD, o.s. KAPPA, o.s. KOTEC nebo Laxus.

Ambulantní program

Ambulantní program je způsob léčby, kdy uživatel služby dochází do zařízení. Výhodou je, že léčba může probíhat i při zaměstnání nebo při studiu. Na druhou stranu uživatel zůstává ve svém přirozeném prostředí, což může způsobovat problémy.¹⁰⁷

Ambulantní program poskytuje například Prev-Centrum, o.s. ADVAITA, o.p.s Drop In nebo P-centrum.

Léčba ve vězení

Tuto službu poskytují mimo jiné o.s. Podané ruce nebo pražské Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem.

---

¹⁰⁵ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 59.

¹⁰⁶ Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno : Doplněk, 2003, str. 7.

¹⁰⁷ Nešpor, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha : Portál, 1995, str. 49.

Následná péče a doléčování

„Služby následné péče jsou ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým na návykových látkách, které absolvovaly ústavní léčbu ve zdravotnickém zařízení, absolvovaly ambulantní léčbu nebo se jí podrobují, nebo osobám, které abstinují.“¹⁰⁸

Tuto službu poskytují například o.s. SANANIM, Centrum služeb následné péče pro ženy ALMA, o.p.s. Drop In, o.s. Podané ruce nebo P-centrum.

Terapeutické komunity

Myšlenka, která vedla ke vzniku prvních terapeutických komunit, vznikla během druhé světové války ve Velké Británii. Komunity jsou postaveny na principu aktivního podílu pacientů na léčení a na terapeutických účincích společenství lidí, kteří překonávají stejný problém.¹⁰⁹

Terapeutické komunity zřizují například o.s. SANANIM, o.s. Krok nebo o.s. Podané ruce.

Anonymní alkoholici

Anonymní alkoholici jsou svépomocnou organizací, která vznikla v roce 1935 v USA. V současné době působí v mnoha zemích světa, včetně České republiky. Stavebním kamenem jejich práce je vzájemná pomoc ve společenství lidí, které spojuje stejný problém – závislost na alkoholu. Organizace je postavena na principech křesťanství, přesto mnozí z jejich členů jsou ateisté.¹¹⁰

Anonymní narkomani a Anonymní hazardní hráči

Jsou to organizace založené na podobných principech jako Anonymní alkoholici. Anonymní hazardní hráči spojují lidi, kteří mají problémy s různými formami hazardních her. Anonymní narkomani pracují s lidmi se závislostí na návykových látkách.

---

¹⁰⁸ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 64.

¹⁰⁹ Nešpor, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha : Portál, 1995, str. 65.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 49.

Denní stacionáře

Stacionáře jsou podle Nešpora mezistupeň mezi ambulantní a ústavní léčbou.¹¹¹ Tuto službu poskytují například organizace o.s. SANANIM nebo o.s. Podané ruce.

Léčba hepatitidy C

Léčbou hepatitidy typu C se zabývají infekční oddělení nemocnic. Můžeme zde uvést například Fakultní nemocnici Olomouc, Všeobecnou fakultní nemocnici v Praze nebo Krajskou nemocnici v Českých Budějovicích.

---

¹¹¹ Nešpor, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha : Portál, 1995, str. 64.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jitka Navrátilová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	POSLÁNÍ ORGANIZACE TEEN CHALLENGE V SYSTÉMU PÉČE O DROGOVĚ ZÁVISLÉ
Název v angličtině:	TEEN CHALLENGE MISSION IN SYSTEM OF CARE OF DRUG ADDICTED PEOPLE
Anotace práce:	<p>Cílem bakalářské práce je přiblížit poslání organizace Teen Challenge, seznámit s metodami práce a poukázat na komplexní přístup k uživatelům služby.</p> <p>Práce je členěna do šesti základních oddílů. První, čtvrtý a pátý oddíl se věnují organizaci samotné - jejímu vzniku, poslání, cíli, struktuře, způsobu práce a pracovnímu týmu. Druhá a třetí kapitola se zabývají cílovou skupinou organizace a čtyřmi aspekty jejího vývoje – psychického, fyzického, sociokulturního a sociálně patologického. Šestá část je věnována bývalým uživatelům služby Teen Challenge, kteří mohli ve svých životech zažít osvobození od závislosti, a kteří byli ochotni se o svůj životní příběh podělit.</p>
Klíčová slova:	Teen Challenge, návykové látky, závislost, psychický, fyzický a sociokulturní vývoj, sociálně patologické projevy chování, primární prevence, sekundární prevence, rodina, křesťanství

Anotace v angličtině:	<p>The purpose of my work is to offer a short look in the work of organization Teen Challenge, to show its methods and explain the attitude towards the people who need a help providing by this organization.</p> <p>My work is divided into six main parts. The first, the fourth and the fifth parts are devoted to description of organization, the establishment, the structure, you can read about the main philosophy of the organization and also about the style of team work and about the way, how the work of Teen Challenge can help to change broken lives. The second and the third chapters are about people who are clients of Teen Challenge and about the conditions for clients and their developments in all aspects of their personalities. In the sixth part you can read short life-stories of some former clients of Teen Challenge. They were set free from various addictions, started their own families, are able to live full-value lives and were willing to share their story.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Teen Challenge, addictive substances, addiction, mental, physical and social development, social-pathology behaviour, primary prevention, secondary prevention, family, Christianity.</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1- Systém péče v oblasti primární prevence v ČR</p> <p>Příloha č. 2- Systém péče v oblasti sekundární prevence v ČR</p>
Rozsah práce:	<p>60 stran</p>
Jazyk práce:	<p>Český jazyk</p>